ធម្មចរិយានៃស្នាដៃគតិលោក

ដោយៈ លោកស្រីបណ្ឌិត **ជា វណ្ណី**
ប្រធាននាយកដ្ឋានធម្មសាស្ត្រ ចរិយាសាស្ត្រ និង យេនឌ័រ
នៃវិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គមនៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

សេចក្ដីផ្ដើម

ឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ បានរៀបរៀងស្នាដៃមួយដ៏ល្បីល្បាញ មានឈ្មោះថា «***គតិលោក***»។ ស្នាដៃនេះជាឃ្លាំងផ្ទុកចំណេះដឹងយ៉ាងទូលំទូលាយសម្រាប់អ្នកសិក្សាគ្រប់ស្រទាប់វណ្ណៈដែលអាចបណ្ដុះការយល់ដឹងរបស់គេឱ្យកាន់តែស៊ីជម្រៅនិងកាន់តែប្រសើរឡើងថែមទៀត។ ដោយមើលឃើញពីគុណតម្លៃនៃស្នាដៃគតិលោករបស់លោកឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ មានវិសាលភាពធំធេងយ៉ាងដូច្នេះហើយ ទើបស្មេរមានគំនិតសិក្សាវិភាគពីធម្មចរិយាដែលមាននៅក្នុងរឿងតំណាលនៃគតិលោកពីភាគទី១ ដល់ភាគទី១០ ដើម្បីជាចំណែកនៃការផ្សព្វផ្សាយចែករំលែកទៅអ្នកសិក្សាទុកគ្រាន់ជាសេចក្ដីត្រិះរិះពិចារណាបន្ថែមសម្រាប់ការកសាងមាគ៌ាជីវិតរបស់ខ្លួនឱ្យកាន់តែល្អ កាន់តែប្រសើរនៃធម្មចរិយាពោលគឺការសិក្សាស្នាដៃនេះនឹងអាចក្លាយជាគតិ ជាស្ពានមួយនៃពន្លឺទៅកាន់អ្វីដែលល្អត្រឹមត្រូវ និងជួយដាស់តឿនក្រើនរំឭកស្មារតីកូនចៅជំនាន់ក្រោយ ក៏ដូចជាយុវជនសម័យនេះឱ្យងាកមកចាប់អារម្មណ៍ធម្មចរិយា ដែលជាផ្នែកមួយនៃអត្តសញ្ញាណជាតិនិងនាំមនុស្សទៅរកវិបុលសុខនិងភាពរីកចម្រើន។

តាមទ្រឹស្ដីនៃអក្សរសិល្ប៍ គេថាសង្គមបែបណាអក្សរសិល្ប៍បែបនោះ ដ្បិតអ្នកនិពន្ធគឺជាអ្នកនាំពាក្យ ជាមគ្គុទេស ជាភ្នែក ជាច្រមុះក្នុងការឆ្លុះបញ្ចាំងពីការពិតដែលកើតមានឡើងនៅក្នុងសង្គមតាមរយៈការតាក់តែងចងក្រងជានិម្មិតកម្មស្នាដៃឡើង។ យ៉ាងណាមិញនៅក្នុងស្នាដៃតែងនិពន្ធ ឬអត្ថបទខ្លីៗ (គតិលោក) របស់ឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទទាំង១០ភាគ ក៏បានបង្កប់ទៅដោយទស្សនវិជ្ជាគតិបណ្ឌិតល្អៗដែលលាតត្រដាងនូវការពិតនៃតថភាពសង្គមផងដែរ។ តើស្នាដៃគតិលោករបស់ឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទទាំង១០ភាគមានរឿងអ្វីខ្លះ? ហើយរឿងទាំងនោះបានបង្ហាញពីតថភាពសង្គមនៃធម្មចរិយាដូចម្ដេចដែរ?

មុននឹងយើងធ្វើការសិក្សាបកស្រាយពីលក្ខណៈនៃធម្មចរិយាតាមរយៈស្នាដៃគតិលោក យើងគោងយល់និងស្គាល់ពីជីវប្រវត្តិអ្នកនិពន្ធ និងស្នាដៃក៏ដូចជាពាក្យគន្លឹះមួយចំនួនជាមុនសិន។

១- ជីវប្រវត្តិឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ [១]

វង្សត្រកូល

ឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ កើតនៅថ្ងៃចន្ទ ខែអាសាឍ ឆ្នាំវក ព.ស.២៤០៣ ត្រូវនឹងថ្ងៃទី២២ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៨៥៩ នៅភូមិវកាកោង ស្រុកមុខកំពូល ខេត្តកណ្ដាល។ មាតាលោកនាម មុំ ឯបិតាលោកវិញនាម បញ្ចង់កែ ជាកសិករ និងជាអាចារ្យវត្ត។ កាលមិនទាន់មានងារជាឧកញ៉ានោះគេហៅបានលោកថា លោកអាចារ្យឥន្ទ ឬកវីឥន្ទ។ លោកអាចារ្យមានលក្ខណៈ: ខាងក្រៅគួរជាទីស្រឡាញ់រាប់អានក្រៃលែង លោកចូលចិត្តនិយាយក្រមាច់ក្រមើមច្រើន តែអ្នកមានស្មារតីរឹងប៉ឹង មិនរវល់នឹងការងារឥតប្រយោជន៍ទេ។ ទៅណាមកណាលោកតែងស្លៀកសំពត់ ចងក្បិនពាក់អាវកត្រង់កាន់ដំបងប្រាក់ ពាក់មួកកាស ហើយបង្ហួសស្បែកជើងផ្ទាត់រលុង។ លោកសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទជាអ្នកមានកិត្តិយសក្នុងសតវត្សទី២០ ជាកវីឯក ជាអ្នកចេះដឹងផ្នែកអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ ជាអ្នកជំនាញប៉ិនប្រសប់ខាងតែងកាព្យឃ្លាឃ្លោងដ៏ពីរោះជាប់ចិត្ត ទាំងជាអ្នកព្យាយាមមុតមាំក្នុងការតែងកាព្យ និងតែងរឿងផ្សេងៗទុកជាច្រើន។

ការសិក្សានិងការងារ

កាលដែលលោកមានអាយុប្រមាណជា១០ឆ្នាំ លោកបានទៅសិក្សាអក្សរខ្មែរនៅឯវត្តជាភូមិកំណើត លុះអាយុបាន១៥ឆ្នាំ លោកក៏បានបួសជាសាមណេរនៅវត្តព្រែកពោធិ៍ ដើម្បីរៀនប្រែព្រះបរិយត្តិបាលី។ បួសបានត្រឹម ១វស្សា លោកក៏បានសឹកចាកភេទជាសាមណេរ។ រួចទៅរៀននឹងគ្រូអាចារ្យពេជនៅស្រុកព្រះត្រពាំង។ អាយុ១៨ឆ្នាំ លោកបានទៅរៀនជាមួយនឹងលោកព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យព្រះនាមប្រាក់ នៅឯវត្តឧណ្ណាលោម នាក្រុងភ្នំពេញ។ លុះអាយុបាន១៩ឆ្នាំ លោកក៏បានធ្វើដំណើរមករស់នៅឯស្រុកបាត់ដំបង ដោយស្នាក់នៅរៀនសូត្រជាមួយលោកគ្រូព្រះអាចារ្យសុខ នាវត្តកែវហើយក៏បានបួសជាភិក្ខុបាន១វស្សា ទើបលាព្រះឧបជ្ឈាយាចារ្យទៅរៀនសូត្រនៅក្រុងបាងកក ប្រទេសសៀម។ បាន៧ឆ្នាំ ក៏បានវិលមកស្រុកខ្មែរ ដែលជាមាតុភូមិកំណើតរបស់លោកវិញ ក្នុងអំណាចលោកកថាថនញ៉ុញ។ លោកគង់នៅវត្តកណ្ដាល ស្រុកបាត់ដំបងបាន១០វស្សា ក៏បានលាចាកសិក្ខាបទមកជាគ្រហស្ថវិញក្នុងអាយុ៣៧ឆ្នាំ ដោយបានរៀបការមានគ្រួសារនៅឯភូមិថ្កូវធំ។ យើងពុំដឹងថាលោកមានបុត្រប៉ុន្មាននាក់ទេ តែយើងដឹងថាលោកមានបុត្រាម្នាក់នាម ឥន្ទសុន្ទរ៍។ ដោយលោកឥន្ទ គឺជាអ្នកចេះដឹងមួយរូបនៅក្នុងខេត្តដែលមានថ្វីដៃពូកែខាងតែងកំណាព្យ និងចេះដឹងលើរឿងធម៌អាថ៌បាលីបានជ្រៅជ្រះទៀតផងនោះ ត្រូវបានលោកកថាថនឈុំ ស្រឡាញ់រាប់អានរូបលោកណាស់ ដោយបានតែងតាំងរូបលោកជា «ហ្លួងវិចិត្រ

[១] *គតិលោកឬច្បាប់ទូន្មានខ្លួន* ភាគ១ ព.ស.២៥៣៩ ទំ.២

វោហារ» ជាទីប្រឹក្សាកិច្ចការផ្សេងៗ ត្បិតលោកបានតាក់តែងកំណាព្យ និងបានប្រែបាលីជាសម្រាយមានទាំងអស់ ៤៤មុខជាសៀវភៅខ្លះចារស្លឹករឹតខ្លះៗ។

ក្រោយពេលដែលលោកកថាថនឈុំកាន់អំណាចគ្រប់គ្រងខេត្តបាត់ដំបងបានត្រឹមតែ១០ឆ្នាំ ពោលគឺនៅឆ្នាំ១៩០៧ ស្ដេចសៀមក៏បានប្រគល់ខេត្តបាត់ដំបង សៀមរាប និងស៊ីសុផុនមកឱ្យខ្មែរវិញ តាមសន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី២៣ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩០៧ រវាងភាគីសៀមជាមួយនឹងភាគីរដ្ឋាភិបាលបារាំង ហើយក្រោយមកបន្តិច រដ្ឋាភិបាលបារាំងក៏បានប្រគល់ឥស្សរភាពផែនដីទាំងនេះមកឱ្យព្រះមហាក្សត្រខ្មែរវិញផងដែរ។ លោកកថាថនឈុំនិងគ្រួសារក៏បានចាកចោលខេត្តបាត់ដំបងទៅរស់នៅឯខេត្តបស្ចិមបុរី នាប្រទេសសៀមវិញ ហើយលោកឥន្ទ ដែលអ្នកស្រុកបាត់ដំបងនិយមហៅលោកថា «អាចារ្យឥន្ទ» មានអាយុប្រមាណជា៥៥ឆ្នាំ ហើយនោះក៏ត្រូវបានរាជការសុំឱ្យមកបំពេញកិច្ចការនៅឯរាជធានីភ្នំពេញវិញ ដោយមាននាទីជា «ឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ»។ លោកឧកញ៉ា សុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ បានមកបំពេញកិច្ចការរាជការនៅឯរាជធានីអស់រយៈពេល១០ឆ្នាំ ពោលគឺចាប់ពីឆ្នាំ១៩១៤ ដល់ឆ្នាំ១៩២៤។ រាជការបានប្រោសឱ្យលោកជួយតែងចប់វចនាធិប្បាយខ្មែរ (ឬវចនានុក្រមខ្មែរ) នៅទីសាលាបាលីក្នុងរវាងអាយុ៥៥ឆ្នាំ ដល់អាយុ៦៥ឆ្នាំ។ នៅពេលដែលលោកអាយុ៦៥ឆ្នាំ លោកបានលារាជការវិលមករស់នៅឯស្រុកបាត់ដំបងដើម វិញ។ លុះដល់ថ្ងៃ១០កើត ខែអស្សុជ ឆ្នាំជូត ឆស័ក លោកកើតរោគក្អក បណ្ដាកូនចៅរាល់គ្នា នាំគ្នាប្រតិបត្តិប្រកបថ្នាំរកគ្រូរក្សាពុំចេះធូរស្បើយឡើយ។ ក្រោមមកនៅថ្ងៃអាទិត្យ១២កើត ខែកត្តិក ឆ្នាំជូត ឆស័ក លោកឧកញ៉ាក៏ទទួលអានិច្ចកម្មនៅវេលាម៉ោង ៨ព្រឹក គឺត្រូវនឹងថ្ងៃទី៨ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩២៤ ដោយរោគាពាធ។

លោកឧកញ៉ា សុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ គឺជាកវីនិពន្ធខ្មែរដ៏ឆ្នើមមួយរូបនារវាងចុងសតវត្សទី១៩ និងដើមសតវត្សទី២០ ដែលអ្នកផងទូទៅរមែងតែងរាប់អាននិងគោរពលោកណាស់ ក្នុងនាមរូបលោកជាអ្នកមានចំណេះចេះដឹងជ្រៅជ្រះមួយរូប ជាពិសេសនេះស្រុកបាត់ដំបងនេះតែម្ដង។ លោកបានបន្សល់ទុកស្នាដៃជាច្រើន ហើយក្នុងនោះមានស្នាដៃសំខាន់២ ដែលជាកញ្ចក់ឆ្លុះអំពីជីវភាពអ្នកស្រុកខ្មែរនាសម័យជំនាន់គ្រួសារត្រកូលអភិវង្ស ដែលបានបានត្រួតត្រាខេត្តបាត់ដំបង ពោលគឺសៀវភៅរឿងចម្បាំតាកែវ និងគតិលោក។

កាលជំនាន់លោក ប៉ៃណា តង់ដារ បេសកសង្ឃកាតូលិកនៅខេត្តបាត់ដំបង ពីឆ្នាំ១៩០១ ដល់១៩០៤ ក៏ធ្លាប់បានទៅប្រឹក្សារៀនសូត្រអក្សរខ្មែរពីសំណាក់លោកអាចារ្យឥន្ទផងដែរ។ បេសកម្មសង្ឃ កាតូលិករូបនេះបានចងក្រងវចនានុក្រមខ្មែរ-បារាំង ដែលមាន

ឈ្មោះថា វចនានុក្រមតង់ដារ ដោយមានជំនួយយ៉ាងច្រើនពីលោកឧកញ៉ា សុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ នៅក្នុងការចងក្រងវចនានុក្រមមួយនេះឡើង។

លោកឧកញ៉ា សុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ ជាកិត្តិយសដ៏ធំណាស់សម្រាប់ខេត្តបាត់ដំបង នៅសម័យខេត្តនេះនៅក្រោមអំណាចសៀមអស់ជាងមួយសតវត្ស។ គាត់ជាកស្តុតាងបញ្ជាក់ថា សៀមអាចជ្រៀតជ្រែកបានតែក្នុងវិស័យរដ្ឋបាលតែប៉ុណ្ណោះ តែមិនអាចជ្រៀតជ្រែកផ្នត់គំនិតខ្មែរនៅបាត់ដំបងដែលជាខ្មែរបាននោះទេ។

លោកឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ ជាជនគំរូអ្នកប្រាជ្ញទំនៀមនៅសម័យនោះ លោកចេះដឹងយ៉ាងច្បាស់លាស់នូវព្រះពុទ្ធសាសនា ចេះស្ទាត់នូវភាសាថៃ និងភាសាបាលីថែមទៀតផង។ នៅខេត្តបាត់ដំបង លោកឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ មានមិត្តស្និទ្ធស្នាលម្នាក់នាមឈឹម ជាហោរនៅក្នុងស្រុកភូមិនោះដែលមានសំនួនវោហារខាងកាព្យឃ្លោងម្នាក់។ លោកតាឈឹម នេះតែងតែប្រឹក្សាចោទឆ្លើយជាមួយលោកសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទជាញឹកញាប់។[2]

ស្នាដៃរបស់លោកសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ

តាមរយៈការសិក្សាស្រាវជ្រាវនាពេលកន្លងមកបានរកឃើញថាលោកឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ បានតាក់តែងស្នាដៃមានទាំងអស់ ៤៤មុខ។ ស្នាដៃសំខាន់ៗមានដូចជាៈ

. គតិលោក ឬច្បាប់ទូន្មានខ្លួនពាក្យរាយ ១០ភាគ។ តាក់តែងចប់ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥រោចខែអស្សុជ ឆ្នាំរកា ទោស័ក ព.ស.២៤៦៤ ត្រូវនឹងគ.ស.១៩២១។ សៀវភៅនេះបោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ១៩៧១ ដោយពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ។ ស្នាដៃគតិលោកទាំង១០ភាគនោះ មានចំនួន១១៧រឿងៈ

គតិលោកភាគទី១ មាន១០រឿងៈ

១- ប្រវត្តិឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ

២- ស្នាដៃអំពីគតិលោក

៣- ធម៌ដែលគ្រហស្ថត្រូវប្រព្រឹត្ត

៤- រឿងស្រីល្អ ទឹកផ្អែម ត្រីដែលមានរសពីសាលើសត្រីនានា

៥- ទោសកើតអំពីជក់អាភៀននិងកញ្ឆា

៦- ប្រស្នារឿងពាលគួរឱ្យខ្លាច

៧- រឿងឃុនរ៉ាត់ចាញ់បោកចៅពាល

៨- រឿងចៅពាលក្លែងភេទជាសង្ឃធ្វើគ្រូមើលស្ពន់

៩- រឿងពាលសង្រួមហួសប្រមាណ

១០- រឿងតាថេននិងសិស្សបីនាក់

គតិលោកភាគ២

១- សិស្សនិងគ្រូចោទឆ្លើយលក្ខណៈរបស់មនុស្សពាល

២- រឿងចៅឡុចនិងចៅប្រាក់

៣- រឿងចៅអធិការវត្តកោះ(ទន្លេធំ)

៤- រឿងលោកសង្ឃសាងវិហារ

---

[2] តូច ឈួង *បាត់ដំបងសម័យលោកម្ចាស់១៩៧៤។*

៥- រឿងឧកញ៉ាញៀនអាគៀនប្រើអំណាច
៦- រឿងកូនចៀមនិងឆ្កែព្រៃ
៧- រឿងភិក្ខុសុខជាធ្នង់គ្រូ
៨- រឿងបណ្ឌិតវត្ត
៩- រឿងអរិយទ្រព្យ៧ ប្រការ
១០- រឿងសប្បុរសធម៌៧ ប្រការ
១១- រឿព្រាហ្មណ៍ចាស់មានភរិយាក្រមុំ
១២- រឿងសត្វសំពោចនិងមាន់ចែ
១៣- រឿងសត្វឥន្ទ្រីរបស់ព្រះឥសូរចង់ស៊ីស្តេចដំរី
១៤- រឿងក្មេងកំព្រានិងព្រះចៅផែនដី
១៥-រឿងព្រះចៅផែនដីនិងក្មេងឃ្វាលក្របី
គតិលោកភាគ៣ មាន១៨រឿង៖
១- រឿងសត្វកន្ធង់និងគីង្គក់
២- រឿងធនញ្ជ័យបណ្ឌិតនិងអ្នកប្រាជ្ញកោះលង្កា
៣- រឿងអាមាត្យព្រះបាទពិម្ពិសារាជ្យ
៤- រឿងព្រះធនិយថេរ និងនាយសមុហបញ្ជី
៥- លោកធម៌៨ប្រការ សក្ការៈបូជាទឹកបឹង
៦- សក្ការៈបូជាដើមដង្កោ
៧- គោស្ទាវខ្មៅ
៨- សក្ការៈបូជាយាយទេព
៩- រឿងភ្នំក្រោមនៅខេត្តសៀមរាប
១០- រឿងតាហូលាន
១១- រឿងចៅឆោតជិះក្របីទូលស្រូវ
១២-រឿងសឹង្ហ តោចង់បានកូនក្រមុំដង្ហៅម្នាក់
១៣- រឿងនាងអមរាទេវី
១៤- រឿងក្រពើនិងអ្នកបររទេះ
១៥- រឿងក្រពើផើមចង់ស៊ីថ្មើមស្វា
១៦- រឿងក្អែកនិងសំពោច
១៧- រឿងចចក និងរាជសីហ៍
១៨-រឿងព្រានព្រៃនិងសត្វសេក
គតិលោកភាគ៤ មាន១០រឿង៖
១- ពណ៌នាសេចក្តីឆោត
២- រឿងនិទានពីយាយចាស់ល្មោភកាម
៣- រឿងព្រះចម្រើនពលទិព្យ
៤- និទានពីសត្វរៃកំដិល
៥- និទានពីក្អែកគោកត្រាប់ក្អែកទឹក
៦- និទានពីចចក ស្វា ឆ្កែព្រៃ
៧- និទានពីកណ្តុរពីរជាសំឡាញ់គ្នា
៨- និទានពីរចចកល្មោភ
៩- និទានពីឆ្កែស្រុកមានប្រឡៀក
១០- និទានពីមេឆ្កែផើម
គតិលោកភាគ៥ មាន១៦រឿង៖
១- រឿងចចកនិងទុង
២- រឿងសត្វទុងនិងត្រី
៣- រឿងសត្វកណ្តូបនិងដើមសង្កែ
៤- រឿងសត្វក្អែកនិងខ្មោចឆ្កែ
៥- រឿងចៅអធិការនិងសិស្សពីរនាក់
៦- រឿងព្រះមហិស្សរាធិបតីសាងលោក
៧- រឿងចក្រាមហិស្សរាធិបតី និងស្រមោចខ្មៅ
៨-រឿងស្មាន់ ក្អែកអណ្តើកជាសំឡាញ់គ្នា
៩- រឿងសត្វស្មាន់ក្អែក និងចចក

១០- រឿងស្ដេចព្រាបនិងបរិវារ

១១- រឿងចចកនិងដំរី

១២- រឿងសត្វកណ្ដុរនិងមេឆ្មា

១៣- រឿងកាឡកិណីជាសំឡាញ់នឹងគ្នា

១៤- រឿងពពែពីរគួដណ្ដើមផ្លូវគ្នា

១៥- រឿងរាជសីហ៍និងកង្កែប

១៦- រឿងទន្សាយនិងមេខ្លា

គតិលោកភាគ៦ មាន១១រឿង៖

១- រឿងសត្វកង្កែបនិងគោឈ្មោលត្រាប់តាមកូនក្ដែ

២- រឿងចៅគង្វាលពពែ

៣- រឿងចៅមាណពនិងមេឆ្មា

៤- រឿងចៅមាណពចិញ្ចឹមសុខនតើ

៥- រឿងក្ដែរង្វេងម្ចាស់និងមហាឥសី

៦- រឿងឧកញ៉ា យោមរាជ និងឧកញ៉ាពលទេព

៧- រឿងឆ្មាស្រុកនិងចាបពូក

៨- រឿងសត្វសំពោចក្នុងជង្រុកស្រូវ

៩- រឿងឈ្មួញលក់លានិងពួកចោរព្រៃ

១០- រឿងលា និងក្ដែមានចៅហ្វាយជាមួយគ្នា

១១- រឿងដៃជើងច្រណែននឹងមាត់

គតិលោកភាគ៧ មាន៨រឿង៖

១- រឿងមេក្ដែនិងខ្មោចអសុព

២- រឿងរឿងនាយដង្វៅនិងកូនឈ្នួល

៣- រឿងបុរសចុះវាយគង

៤- រឿងឪពុកនិងកូននាំលាទៅលក់

៥- រឿងចៅចាក់ស្នូគ

៦- រឿងសត្វហង្សនិងអណ្ដើក

៧- រឿងរាជសីហ៍ស្រឡាញ់មេគោ

៨- រឿងស្វារពឹសលិង្គនឹងមហាឥសី

គតិលោកភាគ៨ មាន១២រឿង៖

១- រឿងតាភោគនិងក្មេងវត្ត

២- រឿងចៅខ្ញុំគេសម្លាប់មាន់រងាវ

៣- រឿងស្ត្រីមានប្ដីជក់អាភៀន

៤- រឿងបុរសប្ដីប្រពន្ធចិញ្ចឹមសត្វស្កា

៥- រឿងបុរសចិញ្ចឹមខ្លាឃ្មុំ

៦- រឿងខ្លាឃ្មុំនិងដើមពង្រ

៧- រឿងគ្រលេងគ្រលោងនិងស្វា

៨- រឿងពស់ក្បាលច្រើនកន្ទុយមួយនិងពស់ក្បាលមួយកន្ទុយច្រើន

៩- រឿងគីសមុទ្រនិងកង្កែបថ្មក

១០- រឿងចៅវេនរកទិញវេនតា

១១- រឿងចៅទ្រិសបានប្រពន្ធក្នុងរាំង

១២- រឿងរឿងទន្សាយនិងផ្ទៃឡៅ

គតិលោកភាគ៩ មាន៩រឿង៖

១- រឿងសត្វស្កាពីរបែកផ្លូវគ្នារកចំណី

២- រឿងត្រចៀកកាំនិងគ្រាប់ផ្លែ

៣- រឿងព្រានសន្ទូច

៤- រឿងអទិន្នបុព្វកព្រាហ្មណ៍

៥- រឿងមនុស្សចង់ស្លាប់ស្រមោចនិងសិង្ហតោ

៦- រឿងបន្ទួយនៅក្លោងទ្វារព្រះបាទវិទេហរាជ្យ

៧- រឿងព្រានព្រៃចាប់សារិកា

៨- រឿងចៅសញ្ជីវមាណពប្រស់ខ្លា

៩- រឿងខ្មោចចូលដប

គតិលោកភាគ១០ មាន៨រឿង៖

១- រឿងសត្វកេពីរបែកផ្លូវគ្នារកអាហារ

២- រឿងបុរសម្នាក់ស្លាប់ទៅកើតជាហង្សមាស

៣- រឿងបុរសចិញ្ចឹមមេមាន់ចចកចេះមន្តអាគមន៍

៤- រឿងពលសត្វទៅដណ្តើមយកនគរពារាណសី

៥- រឿងនន្ទកយក្សនិងអ្នករក្សាខ្លោងទ្វារព្រះឥសូរ

៦- រឿងស្វាព្រាមមួយបានមេស្វាឪជាភរិយា

៧- រឿងស្រីផិតប្តីមិនឱ្យប្តីដឹង

៨- រឿងភរិយានាយសំពៅនៅស្រុកយាវ័ណវតី។

. និរាសអង្គរវត្ត ពាក្យកាព្យ (ប្រភេទបទពាក្យ៨) តែងនៅថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៩កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំរកា គ.ស.១៩០៩ ភ្នំពេញ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ១៩៦៩។

. សុភាសិតច្បាប់ស្រី ពាក្យកាព្យកម្ពុជសុរិយា ឆ្នាំ១៩៣៤ (ក្បាលទី៣ ចាប់ពីខ្សែ ៧ ៨ ៩ រួមគ្នា) ចាប់ពីទំព័រ៥៨១។

. រឿងអំបែងបែក ឬព្រះសោនន្ទរាជ ពាក្យកាព្យ តែងនៅថ្ងៃ១៥កើត ខែកត្តិក ឆ្នាំឆ្លូវ ត្រីស័កព.ស.២៤៤៤ ត្រូវនឹងថ្ងៃច័ន្ទ ទី២៥ ខែវិច្ឆិកា គ.ស.១៩០១ ២ភាគ ភ្នំពេញបណ្ណាគារ ជីង ង៉ួនហ៊ួត គ.ស.១៩៥៣។

. លោកនីតិបករណ៍ ភ្នំពេញ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យបោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ ១៩៥៣។

. ព្រះរាជពង្សាវតារខ្មែរ បកពីភាសាសៀម មកជាខេមរភាសា។

. រឿងបឋមសម្ពោធិបទល្ខោន កម្ពុជសុរិយាលេខ ១០ ១១ ១២ រួមគ្នា ឆ្នាំ១៩៣៤ ទំព័រ៥៣៨។

. កាព្យសារវិសារវិលានី ក្បួនតែងកាព្យឃ្លោងផ្សេងៗ របស់លោកឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ កាលធ្វើការនៅឯបាត់ដំបង ក្នុងគោរម្យផារជាទីហ្លួងវិចិត្រវោហារឥន្ទ តែងក្នុងរវាងព.ស.២៤៣២ ត្រូវនឹងគ.ស.១៨៨៩។

. រឿងចម្បាំងតាកែវ (មិនច្បាស់កាលបរិច្ឆេទ) តែងនៅក្នុងជំនាន់លោកកថាថន ឈុំ។[៣]

២. ធម្មចរិយានៃស្នាដៃគតិលោក

តាមរយៈការសិក្សាស្នាដៃគតិលោកនៃឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ ឃើញថាស្នាដៃនេះបានលាតត្រដាងឱ្យឃើញពីទស្សនាទានពិតនៃគំនិតតថនិយមដោយបង្កប់នូវតម្លៃអប់រំល្អពិតៗនៃធម្មចរិយា ពោលគឺជួយណែនាំឱ្យយើងបានស្គាល់ពីប្រភេទឬលក្ខណៈនៃមនុស្ស ដែលជាស្ពានឬជាកញ្ចក់ឆ្លុះបញ្ចាំងពីដំណើរជីវិតពិតរបស់យើងក្នុងការស្វែងរកសេចក្តីសុខសុភមង្គលក្នុងជីវិត ដូចតទៅ៖

---

[៣] យីង ហុកឌី *សុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ* និងស្នាដៃ ២០១២។

២.១- លក្ខណៈមនុស្សជាជនពាល

ជនពាល គឺជនកាចដែលកាចឬសាហាវ។ នៅក្នុងសង្គមលក្ខណៈមនុស្សមានច្រើនប្រភេទ ច្រើនសណ្ឋានដែលយើងត្រូវស្គាល់និងត្រូវសិក្សាស្វែងយល់ឱ្យបានច្បាស់លាស់។ ជនពាលមានលក្ខណៈផ្សេងៗពីគ្នា។ ជនពាលមួយចំនួនក៏មានលក្ខណៈជាជនពាល គឺសម្គាល់ជនកិរិយាមារយាទដែលវញ្ចេញមកត្រង់ៗ ដូចជាដឹងតែពីផឹកស្រា ជក់គ្រឿងញៀន ស្លៀកពាក់មិនចុះចំណោមនឹងគេ ដើរក្រលៃក្រលបង្កពាក្យជំលោះឈ្លោះប្រកែកប្រកាប់ប្រចាក់គ្នា រកទីបំផុតគ្មានពោលគឺបញ្ចេញចរិតចំជាជនពាល។ ឯជនពាលមួយចំនួនទៀត គឺជនពាលដែលវាក្លែងធ្វើកិរិយា ប្រើអាការស្លៀកពាក់សមរម្យរៀបរយសំដែងកិរិយាសុភាពរាបសា ឬក៏បន្ទំកោរក្បាល ស្លៀកស្បង់ពាក់ចីវរ ហើយតាំងខ្លួនជាមនុស្សត្រឹមត្រូវបរិសុទ្ធគួរជាទីទុកចិត្តជឿរាប់អាននៃមនុស្សទាំងពួង ពោលគឺពួកពាលវាក្លែងលួចភេទនោះ មកធ្វើជាភិក្ខុ ឬសាមណេរ ដើរកុហកបញ្ឆោតអ្នកនគរឱ្យខូចផលប្រយោជន៍ទៅដោយប្រការផ្សេងៗក៏មាន។ ដូច្នេះការស្គាល់មនុស្សមិនច្បាស់លាស់អាចនាំឱ្យយើងសម្រេចចិត្តខុស ឬនាំឱ្យខូចផលប្រយោជន៍ស្ដាយក្រោយ ដែលលោកឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ លោកបានណែនាំនិងចង្អុលបង្ហាញពីលក្ខណៈមនុស្សនេះ ទុកឱ្យយើងយកជាគតិពិចារណាស្វែងយល់ដោយធ្លុះបញ្ជាំងតាមរយៈស្នាដៃគតិលោករបស់លោក ក្នុងភាគទី១ ដល់ភាគទី១០ ជាពិសេសគឺលក្ខណៈនៃជនពាលដែលមានដូចមានខាងក្រោមៈ

២.១.១- លក្ខណៈមនុស្សពាលព្រោះមានចិត្តលោភលន់

បើយើងក្រឡេកមកមើលជនពាលមាននៅគ្រប់ទីកន្លែង មិនថាបងប្អូនកូនចៅសាច់សាលោហិត ឬជាញាតិផៅជិតឆ្ងាយឡើយ សូម្បីបុព្វជិតបួសជាអ្នកកាន់សីលហើយក៏នៅមានកិលេសតណ្ហាដែលមិនទាន់អាចកាត់ផ្ដាច់បាន គឺនៅមានចិត្តសាមាន្យលោភលន់ចង់បានទ្រព្យសម្បត្តិគេដោយឥតខ្មាស់ទៀតផង។

នៅក្នុងរឿងតំណាលពាលសង្រួមហួសប្រមាណ គតិលោកភាគទី១ តាបសជាតួអង្គតំណាងឱ្យមនុស្សលោភលន់ មានចិត្តមិនទៀងត្រង់ ភូតកុហក និងជាមនុស្សដែលមិនស្គាល់បុណ្យបាប បោកប្រាស់ម្ចាស់ទ្រព្យដោយគ្មានអៀនខ្មាស។ សំដីតាបសបាននិយាយថា «...អញនឹងលួចយកទៅធ្វើជាដើមទុន ប្រកបការខាងផ្លូវលោកិយក៏បានហើយ តែនឹងលួចយកទៅឥឡូវនេះ ឧបាសកនឹងសង្ស័យ។ បន្ទាប់មកក៏គិតឃើញឧបាយមួយដោយបង្វែងដានម្ចាស់គេ ក៏យកហិបទៅកប់កន្លែងផ្សេង ហើយបានរៀបចំសំពាយទៅផ្ទះឧបាសកដែលផ្ញើហិបនោះ។ នៅពេលទៅដល់ផ្ទះឧបាសកម្ចាស់ហិប គាត់ក៏ប្រាប់ថានឹងលា

អ្នកទាំងអស់គ្នាទៅនៅក្នុងព្រៃព្រះហេមពាន្ត ត្បិតទីលំនៅសព្វថ្ងៃនេះនៅជិតទៀបស្រុកមនុស្សម្នាទៅមកមិនដាច់ នាំឱ្យកង្វល់រវល់ក្នុងការលោកិយច្រើន»។ លុះពេលលាចេញមកវិញហើយ តាបសឆ្មៀតធ្វើជាបង្ហាញថាខ្លួនល្អ ស្មោះសទៀងត្រង់ ក៏ត្រឡប់ចូលទៅជូនម្ចាស់ផ្ទះវិញនូវស្មៅកស្បូវដែលជាប់បាក់ជាប់នឹងសក់របស់លោក។ យ៉ាងណាមិញ នាពេលបច្ចុប្បន្ននេះក៏មានតាបស ឬអ្នកកាន់សីលដែលដើរតួជាអ្នកទ្រទ្រង់ព្រះពុទ្ធសាសនាមួយចំនួននោះ បានយកព្រះពុទ្ធសាសនាមកធ្វើជាខែលបិទបាំងអំពើអាក្រក់របស់ខ្លួន ហើយដើរអែអង្គាសបច្ច័យតាមគ្រប់រូបភាព ឬនិមន្តបិណ្ឌបាតដើម្បីយកប្រាក់រក្សាទុកធ្វើកម្មសិទ្ធិផ្ទាល់ខ្លួ និងដើម្បីធ្វើជាមានបាន។

រីឯក្នុងរឿង ទុង និងត្រី នៃគតិលោកភាគទី៥ ទុងជាសត្វដែលមានទិដ្ឋិរើសអើងតម្កើងខ្លួនហួសប្រមាណ។ ត្រីតូចៗ មានដូចជា ពួកត្រីក្អិត ត្រីចង្វា ត្រីចង្វាភ្លៀងជាដើម ទុងមិនខ្ចីស៊ីជាអាហារឡើយ ព្រោះខ្លួនយល់ថាមិនសក្តិសមនឹងខ្លួនដែលជាសត្វធំ។ ទុងគិតថា អាត្មាអញនេះជាបក្សីរូបធំត្រូវបរិភោគត្រីធំៗ តួយ៉ាងត្រីរ៉ស ត្រីឆ្តោ ត្រីប្រាជាដើមនោះ ទើបសមនឹងសក្តិយសរូបអញនេះ។ ថាហើយទុងក៏តាំងហែលរកចាប់ត្រីណាធំៗតាមដែលខ្លួនប្រាថ្នា កាលបើចាប់បានត្រីតូចៗគេលែងទៅវិញជារឿយៗ។ លុះវេលាល្ងាចមកដល់ ការរង់ចាំចាប់ត្រីធំៗមិនបានដូចបំណងឡើយ ឯថ្ងៃក៏កាន់តែរៀបអស្តង្គតងងឹតមកដល់ ទុងសោកស្តាយព្រោះសេចក្តីស្រេកឃ្លានក៏កាន់តែមានខ្លាំងឡើងៗ។ លក្ខណៈសក្កាយទិដ្ឋិរបស់សត្វទុងនេះ គឺលោកចង់ប្រៀបធៀបដូចកូនអ្នកមានត្រកូលខ្ពស់បានទៅរៀនចេះជ្រៅជ្រះមកពីប្រទេសក្រៅហើយចូលមកប្រទេសខ្លួនវិញ រាជការបានតាំងឱ្យធ្វើការបើកប្រាក់ខែត្រឹមល្មមៗ ខ្លួនមិនទទួលធ្វើ ដោយប្រកាន់ខ្លួនថាខ្លួនជាត្រកូលធំប្រាក់ខែប៉ុណ្ណេះមិនសមនឹងចំណេះដឹងត្រកូលខ្លួន គិតចាំយកប្រាក់ខែច្រើនជាទុនធំតែម្តង ដូចទុងចាំយកត្រីរ៉ស ត្រីឆ្តោ ត្រីប្រា ដល់រកមិនបាន កើតការស្តាយក្រោយនូវទុនតូចដែលគេប្រុងឱ្យក្នុងកាលមុននោះឯង។ តម្រានេះជាគតិ «រកស៊ីមិនសន្សំពីវត្ថុតូចៗ»។

២.១.២- លក្ខណៈមនុស្សពាលព្រោះកាមតណ្ហានិងផិតក្បត់

នៅក្នុងរឿងនិទានពីស្ត្រីនៅភូមិស្រុកស្មោង ជីក្រែង ស្ត្រីនោះឯងទៅសាហាយនឹងចៅអធិការមួយអង្គនៅក្នុងវត្ត បណ្តាលឱ្យកើតការស្អប់ប្តីអាត្មា ទើបវាទៅជួលអ្នកលេងឱ្យបាញ់មេឃុំជាប្តីស្លាប់ទៅ។ អំពើបែបនេះសុទ្ធតែកើតឡើងដោយសារកាមគុណជាធំ។ យើងចាត់ទុកការប្រព្រឹត្តបែបនេះថាជាកំហុសដ៏ធ្ងន់ធ្ងរមិនអាចអត់ឱនឱ្យបានឡើយ គឺជាភាពល្ងង់ខ្លៅមួយនៃមនុស្សស្រីដែលនាំគ្រួសារឱ្យខ្ទេចខ្ទាំ បាត់បង់អស់នូវកិត្តិយសកេរ្តិ៍ឈ្មោះគ្រួសារ ហើយបើនាងមានកូនផងនោះ

កូនក្នុងបន្ទុកនឹងរងភាពអាមាស ខ្មាសអស់ញាតិសន្តាន មិត្តភក្តិ ក្លាយទៅជាជនរងគ្រោះដោយមិនដឹងខ្លួន។ ថាគ្រហស្ថទៅនៅមានកិលេសកាត់មិនបាន ចុះហេតុអ្វីចៅអធិការវត្តបួសជាព្រះសង្ឃទៅហើយនៅជិតដាមដោយកាមគុណដែរ? ការនេះគឺជាគំរូអាក្រក់មួយដែលព្រះសង្ឃហ៊ានប្រព្រឹត្តស្នេហាលួចលាក់បណ្តាលឱ្យកើតរឿងអាស្រូវគ្រប់ទិសទី។ ជាទូទៅសង្គមខ្មែរយើងតែងតែគោរពព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយដែលមានព្រះសង្ឃជាពំនាក់ជាទីគោរពរបស់ពុទ្ធបរិស័ទ ដល់ពេលព្រះសង្ឃប្រព្រឹត្តអំពើបែបនេះតើ វានឹងនាំឱ្យព្រះពុទ្ធសាសនាទៅជាបែបណា? នេះជាគំរូអាក្រក់ដែលតែងតែកើតមានជាញឹកញយនៅក្នុងសង្គមខ្មែរយើងនាពេលបច្ចុប្បន្ន ព្រោះតែការមិនអប់រំចិត្តឱ្យនៅក្រៅអំពើអាក្រក់ មិនបានបែងចែកឱ្យដាច់ស្រេចរវាងគុណនឹងទោសនៃកាមគុណខុសសីលធម៌ និងច្បាប់សង្គមទាំងមូល។

បើតាមផ្លូវពុទ្ធចក្រ ទីអារាមសាសនាគឺជាយានមួយដែលទុកដូចជាកន្លែងគោរពសក្ការៈ ជាទីពំនាក់របស់អ្នកគោរព ពិសេសជាកន្លែងដែលផ្តល់ការអប់រំចិត្តគំនិត បណ្តុះបណ្តាលចំណេះដឹងដល់មនុស្សគ្រប់ស្រទាប់វណ្ណៈមិនបេះរើងសួត ទុកដូចជាសាលាពហុបច្ចេកទេសផង ជាបណ្តុំវប្បធម៌របស់ប្រទេសយើងផង ហេតុដូច្នេះហើយ យើងមិនត្រូវយកសាសនាមកលេងសើចយកធ្វើជាខែលដើម្បីទាញយកផលប្រយោជន៍ ឬដើរបោកបញ្ឆោតអ្នកដទៃឱ្យគេលង់ ឱ្យគេជឿគោរពបូជាតែសំបកក្រៅឱ្យសោះ។ ប្រសិនបើយើងយកមកធ្វើដូច្នេះនោះថ្ងៃខាងមុខសាសនានឹងកាន់តែសាបរលាបបន្តិចម្តងៗ គ្មានអ្នកគោរពបូជាទៀតឡើយ តួយ៉ាងដូចជាតួអង្គតាបស ខំតាំងខ្លួនជាអ្នកមានសីល ស្លៀកស ពាក់ស ឱ្យល្អមើលពីខាងក្រៅតែចិត្តគំនិតពោរពេញដោយការបោកប្រាស់ ដូចករណី បោកប្រាស់ឧបាសក ដោយមិនបានខ្លាចញញើតនូវទោសដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្ត។ ម្យ៉ាងវិញទៀតនៅក្នុងទស្សនៈព្រះពុទ្ធសាសនា តែងទូន្មានថា អ្នកធ្វើល្អបានល្អ អ្នកធ្វើអាក្រក់បានអាក្រក់ ដែលជាការអប់រំទៅដល់មនុស្សទូទៅឱ្យចេះសាងអំពើល្អ ជៀសវាងការប្រព្រឹត្តខ្លួនខុសឆ្គងអកុសលកម្ម។

កាមរាគនេះបានធ្វើឱ្យមនុស្សវង្វេងមិនស្គាល់បងប្អូន បងថ្លៃប្អូនថ្លៃ ដូចស្រីជាបងថ្លៃបានត្រូវអំណាចនៃកាមតណ្ហាអូសទាញបាន ហើយទៅងប់ងល់នឹងបុរសជាប្អូនថ្លៃ រហូតដល់ហ៊ានប្រព្រឹត្តអំពើឃាតកម្ម គឺស្រីជាភរិយាបញ្ជាឱ្យបុរសជាសហាយរកវិធីសម្លាប់ប្តីដើមចោល។ រីឯស្ត្រីម្នាក់នៅស្រុកចក ខេត្តត្បោត ដែលជាកូននាយជាងមាសក៏ពោរពេញដោយកាមរាគ នាងមិនខុសពីស្រីជាបងថ្លៃបុរសខាងលើឡើយ។ ស្ត្រីជាកូននាយជាងមាសរូបនេះក៏បានប្រើល្បិចដើម្បីសម្លាប់ប្តីដើម ហើយទៅរស់នៅជាមួយសហាយរបស់

នាង។ ការប្រព្រឹត្តរបៀបនេះគឺជាការបង្ហាញពីភាពសាហាវឃោរឃៅពន់ពេកមកលើប្តីរបស់នាង ដែលជាជនស្លូតត្រង់ព្រោះតែកាមេដឹកនាំ។ ដរាបណាមនុស្សយើងគ្រប់រូបគ្រប់អាត្មា បណ្តោតបណ្តោយឱ្យអំណាចនៃកាមតណ្ហាគ្របសង្កត់បាន ដរាបនោះភាពវង្វេងវង្វាន់នឹងកើតមានឡើងដូចករណីស្ត្រីនៅស្រុកចក ខេត្តត្នោត បានរកឧបាយកលឱ្យសហាយសម្លាប់ប្តីនាងចោលហើយទៅនៅរួមរស់ជាមួយសហាយនាងយ៉ាងដូច្នោះ។ លក្ខណៈស្ត្រីទាំងពីររូបខាងលើមិនសូវខុសគ្នាប៉ុន្មានឡើយ នាងបានយកសេចក្តីស្នេហាជាធំគឺការប្រព្រឹត្តខុសពីទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណីខ្មែរយើង ដែលអ្នកទាំងពីរសុទ្ធតែមានគ្រួសាររួចហើយ ប៉ុន្តែអ្វីដែលសង្គមមនុស្សទាំងមូលរិះគន់ និន្ទាគឺនាងមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះអាស្រូវកោសទាំងនេះគឺព្រោះតែភាពល្មោភកាមគុណ ងប់ងល់នឹងល្បែងស្នេហាជាមួយប្រុសផ្សេងដែលមិនមែនជាប្តីខ្លួនដើម្បីបំពេញតែចំណង់តណ្ហាតែប៉ុណ្ណោះ។

២.១.៣- លក្ខណៈមនុស្សពាលព្រោះភាពរមិលគុណ

នៅក្នុងរឿងនិទានពីកូនពាលអវជាតិបុត្រ អកតញ្ញូ គឺកូនមិនត្រឹមតែពុំដឹងគុណមាតាបិតាទេ គេថែមទាំងបានយកមាតាបិតារបស់ខ្លួនទៅសម្លាប់ចោលក្នុងព្រៃស្មសានដែលមាណពនោះត្រូវទោសអនន្តរិយកម្មធ្លាក់ទៅសោយទុក្ខវេទនាក្នុងមហាអវចីនរកអស់កំណត់ លុះដល់កទ្ទកប្បនេះ។ ជាការត្រឹមត្រូវ ការលើកពីតម្លៃគ្រួសារត្រូវ ផ្តើមចេញពីការជឿទុកចិត្តគ្នារវាងឪពុកម្តាយចំពោះកូន កូនចំពោះឪពុកម្តាយ ហើយដរាបណាកូនមិនដើរតាមគន្លងធម៌ មិនស្តាប់បង្គាប់ឪពុកម្តាយ ពេលនោះសុកមង្គលគ្រួសារនឹងបាត់បង់ បាត់ភាពកក់ក្តៅ បាត់ទំនុកចិត្តអស់ជំនួសមកវិញនូវសេចក្តីទុក្ខព្រួយទាំងផ្លូវកាយផ្លូវចិត្តរបស់ឪពុកម្តាយដោយសារមានកូនអកត្តញ្ញូបែបនេះ។ កូនដែលមិនប្រកបដោយគន្លងធម៌បែបនេះភាគច្រើនគឺជាកូនដែលឪពុកម្តាយប្រៀនប្រដៅមិនស្តាប់ ជាកូនដែលមិនខិតខំសិក្សារៀនសូត្រ ហើយភ្លើតភ្លើននឹងអំពើអបាយមុខ មានស្រី ស្រា ល្បែងពាលាដែលជាប្រភពនាំឱ្យគេហ៊ានធ្វើអំពើគ្រប់យ៉ាងមកលើក្រុមគ្រួសារ ឬឪពុកម្តាយ រហូតដល់ពេលខ្លះគេហ៊ានលើកដៃសម្លាប់ឪពុលម្តាយរបស់ខ្លួនដើម្បីបំពេញមហិច្ឆិតារបស់គេថែមទៀតផង។ កូនអវជាតិបុត្រច្រើនជាកូនពាលមិនងាយប្រដៅ កំណើតរបស់កូនជំពូកនេះកាលបើកើតឡើងមកហើយបានធ្វើទុក្ខមាតាបិតាគ្រប់ដង្ហើមចេញចូល ធ្វើឱ្យមាតាបិតាពិបាកខ្វល់ខ្វាយពីរឿងចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាប្រដៅទូន្មានអប់រំមិនស្តាប់បង្គាប់ ឱ្យចូលសាលារៀនសូត្រមិនបានចេះចាំឱ្យធ្វើកិច្ចការរាក់ជ្រៅមិនទទួលបានផលព្រោះតែគេមានចិត្តអន្ធពាល កាចសាហាវឃោរឃៅតាមធម្មជាតិជានិស្ស័យកំណើតរបស់គេតាំងពីកើត

ឡើងមកៗ លុះធំដឹងក្តីពេញកម្លាំង គេហ៊ាន ប្រព្រឹត្តអំពើអកុសលលួចឆក់ប្លន់កាប់សម្លាប់ មិនញញើតដៃមិនខ្លាចអ្វីសោះឡើយ។

នៅក្នុងរឿងក្រពើ និងអ្នកបរទេះ បាន បរិយាយពីសត្វក្រពើដែលជាសត្វរមិលគុណ ពេលគេបានជួយខ្លួនរួចពីសេចក្តីស្លាប់ហើយ ក៏មានបំណងចង់ស៊ីគោ និងតាចាស់ទៅវិញ។ រមិលគុណនៅត្រង់តាចាស់បានខំជួយយក អាសារដោយជួយនាំក្រពើរមិលគុណនេះទៅ រកទឹកបឹងសម្រាប់ឱ្យស្នាក់អាស្រ័យហើយ គេ បែជារកស៊ីគោនិងតាចាស់ទៅវិញ។ វាជាសត្វ ឆោតហើយល្ងង់ទៀត ឆោតនៅត្រង់ហ៊ានឱ្យ តាចាស់ចងរឹតយ៉ាងតឹងណែន នៅចំពោះមុខ សុភាទន្សាយ ដើម្បីឱ្យសុភាទន្សាយបាន ឃើញថាតាចាស់ពិតជាបានធ្វើខុសមកលើ ខ្លួនមែនហើយ ដើម្បីឱ្យសុភាទន្សាយកាត់ក្តីឱ្យ ខ្លួនបានស៊ីតាចាស់តាមបំណង។ វាជាការខុស ឆ្គងស្រឡះដែលសេចក្តីស្រេកឃ្លានរបស់ ក្រពើខុសបែបបទប្រព្រឹត្តទៅលើតាចាស់ បណ្តាលឱ្យកើតមហន្តរាយដល់ខ្លួនយ៉ាងធ្ងន់ ហាន់។ ដូច្នេះដរាបណាយើងបណ្តោយឱ្យសេ ចក្តីស្រេកឃ្លានគ្របសង្កត់ចិត្តយើងបានឬ យើងប្រាថ្នាចង់ធ្វើអ្វីដោយខ្វះគតិពិចារណា ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ដរាបនោះសេចក្តីវិនាស នឹង កើតមានដល់ខ្លួនយើងវិញមិនខាន ដូចក្រពើ រមិលគុណនេះហេតុតែសេចក្តីស្រេកឃ្លាន ដោយសារអត់អាហារយូរថ្ងៃបណ្តាលឱ្យចិត្ត ចង់ស៊ីគោតាចាស់ និងតាចាស់បំបាត់សេចក្តី ស្រេកឃ្លានរបស់ខ្លួន គេមិនបានគិតថាតា ចាស់ជាអ្នកមានគុណលើខ្លួនឡើយ។ គប្បី បុគ្គលម្នាក់ៗកុំធ្វើអ្វីតាមសេចក្តីស្រេកឃ្លាន បើ ហួបកុំឱ្យតាមឃ្លាន។ តើរឿងនេះមានគតិចង់ បង្កប់អត្ថន័យដូចម្តេច?

-ធ្វើគុណបានទោស។

-កុំសាបព្រោះខ្យល់ប្រយ័ត្នបានផលជា ព្យុះភ្លៀង។

-ការជួយយកអាសារគេហើយ បែរជា ត្រូវអ្នកនោះរមិលគុណវិញជាគតិថាយើងត្រូវ ចេះសង្កេតពិនិត្យចរិតលក្ខណៈមនុស្ស ចេះ ស្គាល់ប្រភេទមនុស្សឱ្យបានច្បាស់មុននឹង យើងសេពគប់ជៀសវាងការគប់មនុស្សខុសប ណ្តាលឱ្យមានទុក្ខទោសដល់ខ្លួនវិញ។

២.១.៤- លក្ខណៈមនុស្សពាលព្រោះ អំនួតតម្កើងឫទ្ធិ

លក្ខណៈមនុស្សពាលជំពូកនេះ គឺគេ ប្រើពាក្យសំដីថ្វីមាត់ជាមធ្យោបាយ ដើម្បីយក ឈ្នះយកប្រៀបលើគូសត្រូវរបស់ខ្លួន។ ការអួត ក្អេងក្អាងហួសពីសមត្ថភាព និងលទ្ធភាព ដែលខ្លួនមាន និងមិនអាចធ្វើបានវានឹងនាំឱ្យ យើងអាប់ឱនយស រងភាពអាម៉ាស់ដូច សុភាសិតបុរាណលោកលើកឡើងថា «ស្លាប់ ព្រោះមាត់ ឬថាអណ្តាតជាអាទឹកន្ទង បាន សុខទុក្ខផងពីព្រោះអណ្តាត»។ នៅក្នុងរឿង សត្វបង្គួយនៅខ្លោងទ្វាព្រះបាទវិទេហរាជ សត្វបង្គួយបានក្មេចជាតុដើមកាលនៅក្រ លំបាក លំបាកវេទនាផ្សេងៗ ក្រោយពេលបាន

មាសពីព្រះបាទវិទេហរាជបន្តិចបន្តួចក៏តាំងដំឡើងឫកប្រើអាកប្បកិរិយាមិនសមរម្យអំនួតអួតអាងដោយឈ្ងក់វង្វេងនឹងមាសរបស់ខ្លួននេះក៏លែងគោរពព្រះរាជារហូតធ្វើឱ្យព្រះរាជាយកទៅប្រហារព្រោះតែវង្វេងជាមួយអំនួតខ្លួនឯង និងប្រាក់ជាប់និងខ្លួនគិតថាស្មើព្រះរាជា។ ជាងនេះទៅទៀតនៅក្នុងសាច់រឿងពិតជាបានឆ្លុះបញ្ចាំងពីចិត្តរបស់មនុស្សមួយចំនួនដែលមាននៅក្នុងសង្គមប្រៀបធៀបទៅនឹងមនុស្សដែលឆាប់ភ្លេចកំណើតរបស់ខ្លួន ភ្លេចអ្នកដែលធ្លាប់ជួយ ភ្លេចគ្រាក្រលំបាកដោយសាតែលុយកាក់មាសប្រាក់បន្តិចបន្តួច ហើយពេលមានយសមានសក្តិមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះក៏ក្លាយទៅជាមនុស្សអំនួតអួតអាងលែងស្គាល់ល្អអាក្រក់បែរជាទៅមើលងាយអ្នកដទៃ វាយតម្លៃអ្នកដទៃឡើងឫកពាលែងស្គាល់បងស្គាល់ប្អូន ប្រើអាកប្បកិរិយាមិនគប្បី និងលែងចេះប្រមាណខ្លួនគិតថាខ្លួនល្អហួសអ្នកដទៃ គិតថាខ្លួនល្អជាងគេ និងអួតក្អេងក្អាងខ្វះការពិចារណា។ ទង្វើទាំងនេះហើយដែលដឹកនាំឱ្យមនុស្សធ្លាក់ក្នុងសេចក្តីវិនាសអន្តរាយផ្សេងៗ ព្រោះមនុស្សប្រភេទនេះពេលដែលមានបញ្ហាមានសេចក្តីលំបាក គឺលែងមាននរណាជាទីពឹងតទៅទៀត។

សត្វគីង្គក់ដែលខំអួតឫទ្ធិដើម្បីឱ្យកន្ធង់កោតខ្លាចខ្លួននោះ ទីបំផុតសត្វកន្ធង់ដឹងពីអំណួតរបស់គីង្គក់ ហើយខ្លួនក៏រកវិធីផ្ចាញ់កន្ធង់វិញ ជាហេតុធ្វើឱ្យកន្ធង់ត្រូវរងភាពអាមាស់លែងហ៊ានហើបមាត់អួតអាងតទៅទៀត។ នៅក្នុងសង្គមមនុស្សបច្ចុប្បន្នក៏មានមនុស្សមិនតិចដែរ ដែលពូកែអួតក្អេងក្អាងតម្កើងឫកដោយយកឥទ្ធិពលនៃបុណ្យសក្តិ ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួនទៅបង្អួតគេឯង ដើម្បីឱ្យគេគោរពកោតខ្លាច។ ជនខ្លះទៀតមិនមែនជាអ្នកមានបុណ្យសក្តិធំ ឬមានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើនអ្វីទេ ប៉ុន្តែវាជាចរិតលក្ខណៈមនុស្សដែលពូកែអួតតែម្តង ជនជំពូកនេះច្រើនធ្វើឱ្យគេដឹងពីចរិតលក្ខណៈរបស់ខ្លួន ធ្វើឱ្យគេមើលងាយ គេដឹងពីសារជាតិពិត ហើយគេស្អប់ខ្ពើមមិនផ្តល់តម្លៃឱ្យឡើយ។ យើងគួរមិនគប្បីយកខ្លួនទៅបៀត ឬឆាប់ជឿមនុស្សពូកែអួតក្អេងក្អាងឡើយ ព្រោះវាអាចនាំឱ្យខូចផលប្រយោជន៍ ចាញ់បោកគេ ឬរងទុក្ខទោសដោយសារពាក្យអួតរបស់ជននោះ។ មនុស្សដែលចេះដឹងជ្រៅជ្រះពិតប្រាកដជាគេកម្រនឹងនិយាយអួតដោយខ្វះការពិចារណាណាស់ ព្រោះគេយល់ច្បាស់ពីការប្រើវោហា សាស្ត្រ ឬពាក្យសំដីដែលឥតប្រយោជន៍ ដែលនាំឱ្យអាប់ឱនតម្លៃរបស់គេដោយងាយៗ គឺភាគច្រើនមានតែជនល្ងង់ខ្លៅ ខ្វះការយល់ដឹងទេដែលច្រើនតែប្រកាន់ចរិតអួតក្អេងក្អាងតម្កើងឫទ្ធិ។ ពាក្យតំណាលខ្មែរបាននិយាយទុកតៗគ្នាថា «អួតច្រើន ច្រើនបាក់អំណួត ឬអង្គុយលើចង្អេរលើកខ្លួនឯង»។ ពាក្យទាំងនេះដូនតាយើងលោកបង្កើតឡើងដើម្បីទុកជាសារអប់រំកុំឱ្យជនជំនាន់ក្រោយពូកែអួត ឬតម្កើងឫកពាក្នុង

ការនិយាយស្តីទៅកាន់អ្នកដទៃទោះបីជាយើងមានឬក្រណាក៏ដោយ។

២.១.៥- លក្ខណៈមនុស្សពាលព្រោះចរិតកោងកាច

លក្ខណៈមនុស្សពាលក្នុងប្រភេទនេះ គឺ ជាមនុស្សដែលប្រើល្បិចកលអូសទាញ ជនណាម្នាក់ឱ្យឈ្លក់វង្វេងតាមការចង់បានរបស់ខ្លួន ដូចជាការប្រើពាក្យសំដីផ្អែមល្ហែមពីរោះពិសា ប្រើការលួងលោមតាមរូបភាពផ្សេងៗ ឬយករបស់មានតម្លៃ ឬលុយកាក់ជាផ្ទាក់ទាក់ចិត្តអ្នកណាម្នាក់ឱ្យចូលអន្ទាក់របស់ខ្លួន។ ក្នុងរឿងតំណាលនៃគតិលោកភាគទី៣ គឺរឿងសំពោចនិងមាន់ថៃ សត្វសំពោចធ្វើកលជាចងមិត្តជាមួយសត្វដែលជាសត្រូវរបស់ខ្លួនគឺមាន់ថៃ។ សត្វសំពោចបានប្រើសំដីលួងលោមដោយភាសាទន់ភ្លន់ទៅកាន់មាន់ថៃដើម្បីចងមិត្ត ឈប់បង្កើតសត្រូវនឹងគ្នា តែមាន់ថៃជាសត្វមានប្រាជ្ញា ឆាប់យល់ការណ៍ក៏ប្រើភាពឈ្លាសវៃរបស់ខ្លួន ដើម្បីទប់ទល់នឹងល្បិចកលរបស់សំពោចរហូតសំពោចរត់ចូលព្រៃបាត់ស្រមោល។

២.២. លក្ខណៈមនុស្សល្ងង់

ពាក្យល្ងង់ គឺមានន័យថា មិនចេះ មិនយល់ ដែលមិនចេះ ឬមិនយល់។ ពាក្យទំនឹមទំនៀមបុរាណបានលើកឡើងថា ស្អប់ល្ងង់ស្រឡាញ់ចេះ ទើបមានចំណេះតាមសម័យនិយម។ បើល្ងង់កុំធ្វើចេះ បើឥតចំណេះត្រូវខំប្រឹងរៀន។ ល្ងង់ឬល្ងង់ខ្លៅឬខ្លៅល្ងង់ គឺល្ងង់ព្រោះឥតបានរៀនសោះ។ ងងឹតល្ងង់ ល្ងង់ឈឹងសូន្យដូចគេនៅក្នុងទីងងឹត។ ឆោតល្ងង់ឆោតផងល្ងង់ផង។ ល្ងេល្ងង់ ល្ងង់ល្ងេល្ងើពុំយល់ការខុសត្រូវ...ជាដើម។

ដូច្នេះមនុស្សល្ងង់ គឺសំដៅយកមនុស្សមិនបានសិក្សារៀនសូត្រ ខ្វះការគិតពិចារណា ឆាប់ជឿពាក្យសំដីគេ ងាយនឹងរងគ្រោះនឹងការបញ្ឆោតរបស់អ្នកដទៃ ឬធ្លាក់ចូលទៅក្នុងអន្ទាក់គេបានដោយងាយ។ ម្យ៉ាងទៀតមនុស្សល្ងង់ច្រើនធ្វើអ្វីមិនត្រូវតាមទំនងខុសបែបបទដែលអាចនាំឱ្យមិនទទួលបានជោគជ័យ។ នៅក្នុងសង្គមរស់នៅ ជាទូទៅមនុស្សល្ងង់ច្រើនជួបប្រទះនូវការលំបាកតោកយ៉ាក ឬរងទុក្ខវេទនាដោយសារចាញ់បោកគេដោយគេអូសទាញឱ្យធ្លាក់ទៅក្នុងផ្លូវអាក្រក់ដោយប្រការណាមួយ។ ឧទាហរណ៍ ដូចជា រឿងបុរសចិញ្ចឹមខ្លាឃ្មុំ ខណៈពេលដែលបុរសជាម្ចាស់កំពុងដេកលក់ ដោយម្ចាស់បានចាត់ខ្លាឃ្មុំឱ្យនៅយាមខ្លួន។ ដោយសារតែភាពល្ងង់ខ្លៅរបស់ខ្លួន ខ្លាឃ្មុំបានយកដុំថ្មទៅគប់សម្លាប់រុយដែលហើរមករំខានម្ចាស់ខ្លួនជារឿយៗ ដែលបណ្តាលឱ្យត្រូវមុខបុរសជាម្ចាស់បែកឈាមហូររហាម។ ទង្វើនេះ អាចកើតឡើងបាន គឺដោយសារខ្លាឃ្មុំមិនមានសតិក្នុងការយល់ដឹងក៏ដូចជាពិចារណាឱ្យល្អិតល្អន់។ នៅក្នុងរឿងបុរសម្នាក់ស្លាប់ទៅកើតជាហង្សមាស នាងព្រាហ្មណីជាប្រពន្ធដោយហេតុតែនាងល្ងង់

គួបផ្សំនិងសេចក្ដីលោភលន់ផងនោះ នាងបានក្រសោបចាប់សុវណ្ណហង្សដកស្លាបក្នុងពេលដែលសុវណ្ណហង្សវិលមកជាលើកទី២ ទាល់តែអស់រលីង ក្នុងគោលបំណងដើម្បីយកស្លាបមាសទៅលក់យកប្រាក់មកធ្វើមានបានតាមចិត្តប្រាថ្នាចង់បានរបស់ខ្លួន។ ទីបំផុតស្លាបសុវណ្ណហង្សក៏ប្រែក្លាយជាពណ៌សដូចស្លាបកុកទៅវិញ។

២.៣- លក្ខណៈមនុស្សពូកែឆ្លាតវាងវៃ

ឆ្លាតវាងវៃ មានន័យថា ប៉ិនប្រសប់ស្ទាត់ជំនាញលើកិច្ចការអ្វី១ ដោយឈ្លាសវៃ ប៉ិនរហ័ស វាងវៃ ដែលមានប្រាជ្ញាវាងកេលកុងទាំងរហ័សផងដែរ គឺដែលឈ្លាសវៃ ដែលដឹងផ្លូវដឹងឧបាយ។

មនុស្សឆ្លាតវាងវៃ គឺជាមនុស្សមានប្រាជ្ញាឈ្លាសវៃចាប់យល់កិច្ចការពាក់ព្រៅ ឬចាប់ចាប់បាននូវរាល់បញ្ហាដែលកើតមានឡើង។ ភាពឆ្លាតវៃរបស់មនុស្សមានសារៈសំខាន់ណាស់សម្រាប់ការដោះស្រាយបញ្ហាចំពោះមុខ។ យើងត្រូវខិតខំប្រឹងប្រែងសិក្សារៀនសូត្រឱ្យមានចំណេះដឹងជ្រៅជ្រះដើម្បីឱ្យយើងទទួលបាននូវគំនិតល្អៗសម្រាប់បំភ្លឺផ្លូវខ្លួនឯង និងពង្រីកវិចារណញ្ញាណរបស់យើងឱ្យបានឆ្លាតវៃទុកសម្រាប់ទប់ទល់នឹងហេតុការណ៍ផ្សេងៗដែលកើតមានឡើង។ មនុស្សឆ្លាតវៃគឺជាមនុស្សពូកែដោះស្រាយបញ្ហា មានប្រាជ្ញាមុតស្រួចមនុស្សមានភាពរហ័សរហួនក្នុងការការងារ ច្រើនជាមនុស្សទទួលបានជោគជ័យក្នុងជីវិត បើជាអ្នកសិក្សារៀនសូត្រគឺពូកែ បើជាអ្នកធ្វើការគឺមានភាពអំណត់តស៊ូព្យាយាម មានចក្ខុវិស័យច្បាស់លាស់ក្នុងការកំណត់គោលដៅជីវិតរបស់គេបានល្អ ហើយជាប្រភេទមនុស្សទទួលបានការគោរព ស្រឡាញ់ពីមនុស្សនៅជុំវិញខ្លួន ប្រាថ្នាផលប្រយោជន៍អ្វីច្រើនបានសម្រេច និងជាទីពឹងពាក់អាស្រ័យបាន ពេលខ្លះអ្នកឆ្លាតគឺជាមនុស្សចាប់យល់ដឹងពីកាលៈទេសៈបានច្បាស់ថែមទៀតផង។

នៅក្នុងរឿងតំណាលភាគទី៨ គឺរឿងគ្រលេងគ្រលោងនិងស្វា សត្វគ្រលេងគ្រលោងដែលជាសកុណបក្សី មានតែចំពុះនិងជើងពីរ តែដោយសារគេមានភាពឆ្លាតវៃ គេអាចធ្វើសំបុកជាជម្រកសម្រាប់ស្នាក់អាស្រ័យបានយ៉ាងគត់មត់ក្នុងការការពារភ្លៀងរលឹមនិងឧបសគ្គផ្សេងៗ ដើម្បីគ្រួសារកូនប្រពន្ធរស់នៅបានសុខក្សេមក្សាន្ត ខុសពីសត្វពានរ ដែលមានដៃជើងដល់ទៅជើង៤ តែដោយសារតែភាពខ្ជិលច្រអូសនិងខ្វះសតិបញ្ញា ស្វាបានរត់ទៅជ្រកកោនក្រោមសំបុកសត្វគ្រលេងគ្រលោង។ លុះជ្រកញឹកញយពេក គេក៏ធុញទ្រាន់ហើយគេក៏ដាស់តឿនឱ្យខិតខំធ្វើសំបុកសម្រាប់ស្នាក់អាស្រ័យនឹងគេ បែរជាមានចិត្តខឹង ចចេសមានៈ ហើយគោចសំបុកគ្រលេងគ្រលោងចោលទៅវិញ។ ក្នុងភាគទី១០ គឺរឿងនាយ

ព្រានព្រៃចាប់សត្វសារិកា សត្វកុកជាសត្វឆ្លាតវៃបានធ្វើពុតជាមិនចេះរាំ កុកដឹងកាលៈទេសៈច្បាស់ថា មិនគួរប្រើចំណេះដឹងនៅទីនេះទេ កាលណាកុកសម្ដែងវិជ្ជា ច្បាស់ណាស់ថា ស្ដេចប្រាកដជាចាប់ដាក់ក្នុងទ្រុង មិនឱ្យមានសេរីភាព មិនបានជួបជុំញាតិមិត្តខ្លួន ហើយមិនមានក្ដីសុខជាក់ជាមិនខាន ដោយហេតុនេះហើយបានជាកុកមិនរាំតាមព្រានព្រៃប្រាប់នោះឡើយ។ ដោយមើលឃើញថាសត្វកុកមិនចេះរាំ ព្រះមហាក្សត្រក៏បញ្ជា ឱ្យអាមាត្យដោះលែងកុកឱ្យមានសេរីភាពឡើងវិញ។ កុករួចខ្លួនពីការឃាត់ឃាំងក្នុងទ្រុង ខុសពីសត្វសេក សារិកាបានបញ្ចេញសមត្ថភាពរបស់ខ្លួនទៅតាមជំនាញគឺសារិកាបញ្ចេញសមត្ថភាពនិយាយភាសាមនុស្ស មានសូរសព្ទសូរសៀងពីរោះគួរឱ្យចង់ស្ដាប់។ ឯសត្វក្ងោកចេះរាំលូតលូន់ទន់អស់ទាំងខ្លួនប្រាណ ធ្វើឱ្យព្រះមហាក្សត្រសព្វព្រះរាជហឫទ័យ ក៏ត្រាស់បង្គាប់ឱ្យអាមាត្យចាប់សត្វសារិកា និងសត្វក្ងោកដាក់ក្នុងទ្រុងទុកចិញ្ចឹមបង្ហាត់បង្រៀន ធ្វើឱ្យសត្វទាំង២បាត់អស់នូវសិទ្ធិសេរីភាពរបស់ខ្លួន។

២. ៤. លក្ខណៈមនុស្សកំណាញ់ក្រៅតម្រា

កំណាញ់មានន័យថា ការកាញ់គ្នេរ ដែលហួងហែងទ្រព្យរបស់ទុកមិនចាយ មិនប្រើ ឬមិនឱ្យសាធារណ៍ទូទៅដល់អ្នកឯទៀត មនុស្សកំណាញ់។

ក្រៅតម្រា មានសេចក្ដីថា ក្រៅពីការកត់ត្រាទុករឿងដែលមិនមានកត់ទុកដោយសង្ខេប ក្រៅក្បួន។ កំណាញ់ ក្រៅតម្រា សោតសឹងអាប់ប្រយោជន៍យស។ មនុស្សកំណាញ់ក្រៅតម្រា គឺសំដៅលើមនុស្សដែលកំណាញ់ហួសហេតុ មានសម្បត្តិច្រើនឬតិច តែមិនព្រមចំណាយ ស៊ីចាយ បំពេញក្រពះខ្លួនឱ្យបានឆ្អែត និងមិនព្រមចាយប្រាក់នោះដើម្បីបំពេញការស្រេចឃ្លានរបស់កូនប្រពន្ធនោះទេ បណ្ដោយទៅតាមយថាហេតុ សុខចិត្តអត់។ មនុស្សកំណាញ់ ច្រើនមានលក្ខណៈដូចតទៅ៖

. មិនងាយចំណាយប្រាក់ឱ្យដល់អ្នកណាម្នាក់ សូម្បីបន្តិចបន្តួច ក៏មិនចំណាយដែរ

. ចូលចិត្តកេងចំណេញលើគេ សូម្បីបន្តិចបន្តួចក៏ស្រវាច្បាមយក

. បើទៅបរិភោគអាហារនៅភោជនីដ្ឋានណាមួយជាមួយមិត្តភក្តិ មិនងាយចេញប្រាក់ប៉ាវគេទេ ទោះបីជាគេធ្លាប់ចេញជូសខ្លួនប៉ុន្មានដងរួចមកហើយក៏ដោយ។

ទង្វើទាំងអស់ខាងលើនេះហើយ ដែលបណ្ដាលឱ្យមនុស្សកំណាញ់ក្រៅតម្រានេះរស់នៅខ្វះមិត្តសម្លាញ់ ច្រើនជាមនុស្សឯកោ បាត់បង់ប្រយោជន៍ដែលត្រូវទទួល ព្រោះគ្មានអ្នកណាប្រាប់ឱ្យដឹង ឬក៏ហៅទៅជាមួយនឹងនាំឱ្យបាត់បង់កិត្តិយស (ចរិយាមិនថ្លៃ) អ្នកផងមិនចូលចិត្ត។

មនុស្សជំពូកកំណាញ់ក្រៅតម្រានេះ មិនល្អប្រសើរឡើយទាំងកេរ្តិ៍ឈ្មោះនិងកិត្តិយសក្នុងការរស់នៅ ព្រោះតែភាពកំណាញ់ស្វិតខ្វាចគេដណ្ដើមយកទ្រព្យសម្បត្តិនិងផលប្រយោជន៍ខ្លួន ពោលគឺគេហ៊ានប្រព្រឹត្តអំពើខុសឆ្គងទៅលើអ្នកដទៃ ដូចជាបង្កជាជម្លោះជាមួយមនុស្សនៅជុំវិញខ្លួន ដើម្បីឱ្យគេស្អប់កុំមកទំនាក់ទំនងនឹងគ្រួសារខ្លួន ខ្លាចក្រែងគេដណ្ដើមយកលាភខ្លួន។ ក្នុងរឿងព្រានសន្ទូច បុរសព្រានសន្ទូចបានប្រាប់ឱ្យប្រពន្ធខ្លួនទៅបង្កជម្លោះជាមួយអ្នកស្រុក ដើម្បីកុំឱ្យអ្នកស្រុកមកសុំត្រីរបស់ខ្លួនយកទៅបរិភោគ ដែលគំនិតបែបនេះបានបង្កនូវសេចក្ដីស្អប់ខ្ពើមពីមនុស្សនៅជុំវិញខ្លួន និងព្រោះតែភាពកំណាញ់ក្រៅតម្រារបស់គាត់គួបផ្សំនឹងសេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅផង។

២.៥. លក្ខណៈមនុស្សឆោត

ឆោត មានន័យថា ដែលងាយបញ្ឆោត មនុស្សឆោត គំនិតឆោត។ ឆោតឆៅ ដែលឆោតខ្លៅឆៅគំនិត។

ឆោតគឺល្ងង់។ មនុស្សឆោតសឹងមានគ្រប់រូបគ្រប់អាត្មា តែយើងអាចកាត់បន្ថយ សេចក្ដីឆោតនេះឱ្យនៅតិច ហើយខំបង្កើនភាពឆ្លាតវៃឱ្យបានច្រើនជាអតិបរមា។ មនុស្សឆោតច្រើនជាប់ជំពាក់នឹងកត្តាជាច្រើនដូចជា៖

- ឆោតព្រោះសេចក្ដីស្រេកឃ្លានលោភ រឿងបុរសម្នាក់ស្លាប់ទៅកើតជាហង្សមាស

- ឆោតព្រោះភាពរមិលគុណ រឿងក្រពើនិងអ្នកបររទេះ រឿងចៅសញ្ជ័យមោណពប្រស់ខ្លា

- ឆោតព្រោះចចេសមានៈ គេពីរចែកផ្លូវគ្នារកអាហារ រឿងគ្រលេងគ្រលោងនិងស្វា

- ឆោតព្រោះកំណាញ់ៈ រឿងចៅព្រានសន្ទូច រឿងអទិន្នបុព្វកព្រាហ្មណ៍

- ឆោតព្រោះឃ្លានអាហារញ៉ាមមាត់ រឿងឆ្មាស្រុក១ និងចាបពូក១

- ឆោតព្រោះវង្វេងក្នុងកាម រឿងស្វាព្រាមមួយបានស្វាឪជាភរិយា។

២.៦. លក្ខណៈមនុស្សមានះរឹងរូស

មានះរឹងរូស គឺសំដៅទៅលើសេចក្ដីប្រកាន់ ដំណើរប្រកាន់ខ្លួន សេចក្ដីរឹងត្អឹង។ មនុស្សមានះរឹងរូស គឺមនុស្សមុខរឹង មនុស្សចចេស រឹងគគ្រឹសគគ្រូស រឹងមិនព្រមចុះសម្រុង មិនព្រមទន់តាម ពោលគឺជាមនុស្សរឹងរូស ដែលរឹងរូសទាំងការនិយាយស្ដី និងរឹងរូសទាំងចិត្តគំនិត។ ដូចពាក្យចាស់ថា មនុស្សរឹងរូស ច្រើនតែប្រទូស្ត ប្រទាំងឱវាទ នៅក្នុងទីណា ច្រើនតែវាតអាទិ៍ ត្រាតែរវាតឃ្លាតចាកទីនោះ។

មានះមាន៣យ៉ាងគឺ ប្រកាន់មាំស៊ប់ថាមានតែខ្លួនឯងដែលជាអ្នកប្រសើរជាងគេក៏មើលងាយគេឥតជឿស្ដាប់គោរពអ្នកណាឡើយ ប្រកាន់មាំស៊ប់ថាគេនិងអញស្មើៗតែគ្នាក៏ឥតមានការសេពគប់រាប់រកយកគេជាគ្នា

និងប្រកាន់មាំស៊ប់ថា អញឯងជាអ្នកទន់ខ្សោយថយថោកជាងគេ គេដោយគេ អញដោយអញ ក៏ឥតមានការប្រាស្រ័យនឹងគ្នា។

បើយើងធ្វើការឆ្លុះបញ្ចាំងលក្ខណៈមានៈក្នុងស្នាដៃគតិលោក គឺមានបង្ហាញក្នុងភាគទី៧ គឺរឿងសត្វគ្រលេងគ្រលោងនិងស្វា។ យើងឃើញថាដំណើររឿងបានបង្ហាញពីសត្វគ្រលេងគ្រលោង ដែលជាសកុណបក្សីមានតែជើងពី២និងចំពុះ១ បានខិតខំកសាងសុភមង្គលគ្រួសារបានយ៉ាងល្អ គឺចេះរៀបចំសំបុកប្រៀបដូចផ្ទះសម្បែងសម្រាកជ្រកនៅរបស់កូនប្រពន្ធបានគត់មត់ ដើម្បីការពារភ្លៀងរលឹមនិងអាកាសធាតុផ្សេងៗទៅតាមរដូវកាល។ នេះសបញ្ជាក់ថា សេចក្ដីសុខសុភមង្គលរបស់គ្រួសារសត្វគ្រលេងគ្រលោងពិតជាអាចកើតមានឡើងគ្រប់ពេល។ សត្វញីឈ្មោលទាំងពីរបានរួមសហការគ្នាធ្វើសំបុកខិតខំរកស៊ី រកស្បៀងអាហារមកចិញ្ចឹមកូនបានល្អប្រពៃណាស់។ ខុសពីសត្វពានរ មានដៃជើងដល់ទៅ៤ មានភាពរហ័សរហួន និងកម្លាំងខ្លាំងតែមិនមានគំនិតសូម្បីគិតធ្វើផ្ទះសម្បែងទីជម្រកសម្រាប់ស្នាក់អាស្រ័យខ្លួនឯង និងកូនប្រពន្ធសោះឡើយ។ ពេលមានភ្លៀងធ្លាក់មកក៏តាំងរត់ទៅជ្រកកោនផ្ទះគេយករូបខ្លួន ទុកឱ្យកូនប្រពន្ធរងទុក្ខវេទនារងាញាប់ញ័រឥតយកភ្នែកមើលសោះឡើយ។ ដល់ពេលទៅជ្រកកោនជាមួយគេញឹកញយពេកគេក៏សាកសួរស្ដីថា ប្រដៅឱ្យកែទម្លាប់អាក្រក់នេះចោល ក៏តាំងមានចិត្តខឹងគេ ហើយប្រព្រឹត្តអំពើខុសឆ្គងទៅលើគេទាំងកំរោល ដោយហក់ទៅភោចបោចសំបុកសត្វគ្រលេងគ្រលោងចោលខ្ទេចខ្ទីរគ្មានសល់ ហើយរអៀសខ្លួនបោលចូលព្រៃបាត់ទៅ។ បុគ្គលដែលចចេសមានះមិនស្ដាប់យោបល់គេដែលណែនាំខ្លួនឱ្យល្អបែរជាខឹងគេគឺជាមនុស្សមិនបានការកុំប្រាថ្នាយកធ្វើជាមិត្រ។

២. ៧. លក្ខណៈមនុស្សជាមិត្តទ្រុស្តមិត្ត

ទ្រូស្ត មានន័យថា ប្រទូស្ត ធ្វើអាក្រក់។ មិតតទ្រូស្តមិត្ត គឺមិត្តធ្វើអាក្រក់ដាក់មិត្តឬហៅថា មនុស្សទ្រុស្តមិត្រ។

ការរាប់អានមិត្តមានច្រើនសណ្ឋានច្រើនបែបយ៉ាងដែលយើងគួរកត់សម្គាល់និងចងចាំទុក។ អ្នកខ្លះរាប់អានយើងដោយផ្ដើមចេញពីទឹកចិត្តល្អជាចំពោះគ្នា មិនសម្លឹងឃើញអ្វីក្រៅពីសេចក្ដីស្រឡាញ់រាប់អាននោះឡើយ ដែលបែបនេះគេហៅថាមិត្តភាពឬជាកល្យាណមិត្ត ដែលមានភាពស្អិតស្មួតយូរអង្វែងបាន ហើយពេលខ្លះមិត្តភាពអាចឱ្យយើងបន្សល់ទុកនូវរឿងល្អៗជាមួយគ្នា អាចនិយាយបានថា ពេលខ្លះល្អប្រសើរជាងបងប្អូនបង្កើតថែមទៀត។ ដោយឡែកមិត្តមួយប្រភេទទៀត រាប់អានយើងដោយមានគោលបំណងអ្វីមួយក្នុងផ្លូវអាក្រក់ ដែលយើងអាចសម្គាល់បានហៅថាមិត្តទ្រុស្តមិត្ត ឬបាបមិត្ត។

មិត្តប្រភេទនេះយើងអាចកត់សម្គាល់បានទៅលើចំណុចមួយចំនួនដូចជាៈ

- រាប់អានគ្នាជាមិត្តតែមាត់ ចិត្តមិនបានចងមិត្ត

- សុំរាប់អានគ្នាជាមិត្តដោយស្ថិតនៅក្រោមឥទ្ធិពលទ្រព្យសម្បត្តិ

- សុំរាប់អានគ្នាដោយស្ថិតនៅក្រោមឥទ្ធិពលនៃសេចក្ដីស្រឡាញ់បោកប្រាស់

- សុំស្គាល់រាប់អានគ្នាដោយស្ថិតនៅក្រោមឥទ្ធិពលខ្លាចអំណាចបុណ្យស័ក្តិ

- មិត្តភាពនឹងគ្នាដោយសម្លឹងឃើញផលប្រយោជន៍ពីដៃគូភាគីណាម្នាក់។

តាមរយៈលក្ខណៈសម្គាល់ខាងលើនេះ មនុស្សដែលយើងរាប់អានគ្នាជាមិត្ត គឺមិននាំយើងទៅរកសេចក្តសុខយូរអង្វែងបានឡើយ។ ពេលវេលាណាមួយអាចនឹងកើតឡើងនូវមហន្តរាយ ឬទំនាស់វិបត្តិផ្សេងៗជាមួយគ្នាមិនខាន។ មិត្តទ្រូស្តមិត្ត ឬមិត្តអាក្រក់មាន៤ប្រភេទគឺ មិត្តគិតតែពីខាងបាន (គិតយកប្រយោជន៍តែម្នាក់ឯង ព្រមខូចប្រយោជន៍តែបន្តិចបន្តួចនិងតែងចង់បានតែពីខាងច្រើន ពេលខ្លួនមានភ័យទើបស្ទុះទៅជួយធ្វើកិច្ចរបស់មិត្ត សេពគប់មិត្តព្រោះសម្លឹងឃើញប្រយោជន៍) មិត្តបានតែខាងនិយាយ (ពូកែតែលើកយករឿងដែលអស់ហើយមកនិយាយ ពូកែតែលើកយករឿងដែលមិនទាន់មកដល់មកប្រាស្រ័យ ជួយសង្គ្រោះដោយរបស់គ្មានបានប្រយោជន៍ និងពេលមិត្តមានធុរៈអាងលេសថាខ្លួនរវល់ឬមានកិច្ចការជានិច្ច) មិត្តប្រចុប (ពេលមិត្តធ្វើអាក្រក់ក៏សាទរ ពេលមិត្តធ្វើល្អក៏សាទរ នៅពីមុខមិត្តពោលសរសើរ នៅកំបាំងមុខមិត្តរិះគន់និន្ទា) និងមិត្តនាំទៅរកតែរឿងវិនាស (ពេលផឹកគ្រឿងស្រវឹងក៏ផឹកជាមួយ ពេលមិត្តដើរលេងយប់ក៏ដើរលេងជាមួយ)។

ដោយមើលឃើញទោសនៃការសេពគប់មិត្តទ្រូស្តមិត្ត ឬមិត្តអាក្រក់នាំមកនូវសេចក្ដីវិនាសដូច្នេះ គប្បីយើងត្រូវគិតពិចារណាឱ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយមុននឹងសេពគប់មិត្ត។ នៅក្នុងរឿង ឆ្មាស្រុក១ និងចាបពូក១ បានបង្ហាញពីមិត្តភាពតែសំបកក្រៅ។ ពីដំបូងសត្វទាំងពីរស្រឡាញ់រាប់អានគ្នាជាប្រក្រតី លុះដល់ពេលមួយដែលឆ្មាស្រុករកចាប់ចាបព្រៃជាអាហារមិនបាន ទើបក្លាយជាមិត្តប្រហារមិត្ត គឺឆ្មាស្រុកបានចាប់ចាបពូកយកទៅធ្វើជាចំណី ព្រោះតែញ៉ាមមាត់។ រឿង កេពីររកស៊ីចូលគ្នា កេទាំងពីរជាមិត្តនឹងគ្នាទបានព្រមព្រៀងគ្នាសហការគ្នារកចាប់ត្រីជាអាហារក្នុងបឹងមួយ លុះដល់ពេលចាប់ត្រីបានហើយ កេទាំងពីរបានខ្វែងគំនិតគ្នាក្នុងការចែកត្រីគ្នាមិនដាច់ស្រេចដោយសំអាងថាខ្លួនមានប្រៀបជាងម្នាងៗ។ ក្នុងន័យនេះដោយសារតែកេនីមួយៗគិតពីផលប្រយោជន៍ចង់បានចំណេញរឿងៗខ្លួន ទើបត្រូវបែកបាក់មិត្តភាពហើយត្រូវរកអាជ្ញាកណ្ដាលមកធ្វើជាមេចំណែក ទីបំផុតភាគីទាំងពីរត្រូវខាតលាភ

កើតវិប្បដិសារីស្តាយក្រោយព្រោះតែមិនចេះអធ្យាស្រ័យគ្នា ធ្វើឱ្យបែកបាក់សាមគ្គីថែមទៀតផង។

២. ៨. លក្ខណៈមនុស្សមានគុណធម៌

គុណធម៌ ជាសេចក្តីល្អ សេចក្តីបរិសុទ្ធិ សេចក្តីអាណិត សេចក្តីសន្តោសប្រណី...។ មនុស្សដែលមានគុណធម៌ជាមនុស្សចិត្តជា ដូចពាក្យបុរាណបានពោលថា «មនុស្សចិត្តជា តែងមានគ្នាជាទីពឹង» ដែលបកស្រាយពីគុណសម្បត្តិនៃលក្ខណៈមនុស្សដែលមានទឹកចិត្តស្មោះត្រង់ចំពោះមនុស្សដូចគ្នា ដែលតែងតែមានមនុស្សជិតឆ្ងាយចាំជួយយកអាសារ អាចពឹងពាក់បានទោះក្នុងកាលៈទេសៈក៏ដោយ។

ដូចករណី ឧបាសកក្នុងនិទានរឿងពាលសង្រួមហួសប្រមាណ លោកគឺជាតួអង្គតំណាងមនុស្សស្លូតបូត មានចិត្តស្មោះត្រង់ ឆាប់ជឿទុកចិត្តអ្នកដទៃ ត្រូវបានព្រះពោធិសត្វដែលមានប្រាជ្ញាខ្ពង់ខ្ពស់ បានជួយយកអាសារខណៈពេលដែលដឹងថាតាបសប្រើល្បិចបោកប្រាស់យកហិបប្រាក់របស់គាត់ទីបំផុតឧបាសកដឹងខ្លួនវិញ យល់ថាតាបសជាជនពាលដែលប៉ុនប៉ងបញ្ឆោតយកប្រាក់របស់គាត់។ ទន្ទឹមនឹងនេះព្រះពោធិសត្វតំណាងឱ្យជនដែលមានឧត្តមគតិ និងសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នារបស់ប្រជាជន ដែលត្រូវការមនុស្សដែលមានចំណេះវិជ្ជា វៃឆ្លាត ស្មោះត្រង់ មានចិត្តមនុស្សធម៌ចេះជួយអ្នកដទៃប្រកាន់ខ្ជាប់នូវអំពើយុត្តិធម៌។ ព្រះពោធិសត្វ ដែលជាឈ្មួញបានជួយសង្គ្រោះឧបាសកពីការបោកប្រាស់របស់តាបស និងបានអប់រំទូន្មានដល់ប្រជាជន ហើយអ្នកស្រុកបានចាត់ទុកព្រះពោធិសត្វជាគ្រូបាធ្យាយជាដរាប។ រួមសេចក្តីមករឿងពាលសង្រួមហួសប្រមាណ ពិតជាបានលើកយកបញ្ហាមនុស្សនៅក្នុងសង្គមមកចោទ និងធ្វើការដោះស្រាយបានយ៉ាងត្រឹមត្រូវ ហើយតាមរយៈរឿងនេះ គឺបានបង្កប់នូវគំនិតទស្សនវិជ្ជាល្អៗជាច្រើនដោយបង្ហាញឃើញនូវតម្លៃមនុស្ស និងគតិល្អៗសម្រាប់ជនគ្រប់រូប។ តម្លៃរបស់មនុស្សម្នាក់ៗគឺស្ថិតលើចំណេះវិជ្ជា ដូចក្នុងរឿងតួអង្គព្រះពោធិសត្វបានយោងកំណើតជាឈ្មួញ១នាក់ បានឃើញតាបសបោកបញ្ឆោតឧបាសកបែបនេះ ដោយដឹងពីកលល្បិចរបស់តាបសក៏ចូលមកជួយសង្គ្រោះឧបាសក។ ធ្វើជាមនុស្សកុំឱ្យជឿពាក្យភូតកុហករបស់ជនទុច្ចរិត ដែលមានគំនិតបោកបញ្ឆោតដោយប្រើគ្រប់ល្បិចគ្រប់វិធីសាស្ត្រដើម្បីតែចង់បានទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃ ដោយគ្មានគិតពីទុក្ខវេទនារបស់ម្ចាស់ទ្រព្យឡើយ ចង់បានតែសេចក្តីមានបានតែខ្លួនឯង។ម្យ៉ាងវិញទៀត បានដាស់តឿនក្រើនរំឭកទៅដល់មនុស្សគ្រប់រូប ឱ្យចេះគិតគូពិចារណាឱ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ កុំឆាប់ទុកចិត្តទៅលើបុគ្គលដែលចិត្តល្អជាមួយយើងតែសម្បកក្រៅ ត្រូវរៀនស្វែងយល់បានច្បាស់លាស់ជាមុនសិន ព្រោះថាមនុស្សពាលនេះ ទោះបីជាយើងមាន

ចំណោះវិជ្ជាក៏ដោយ ពេលខ្លះក៏ពិបាកនឹងមើលដឹងដែរដោយសារតែគេល្បិចគ្រប់ដំពូក ហើយបន្ទំុយើងមិនអាចយើងមើលដឹងដោយភ្នែកទទេបានឡើយ។ ក្នុងសាច់រឿងនេះក៏បានផ្ដល់ឧត្ដមគតិសម្រាប់អប់រំទូន្មានមនុស្សកុំឱ្យជឿទៅលើពាក្យសម្ដីមនុស្សបោកប្រាស់ដោយគ្រាន់តែពាក្យសម្ដីដែលគេប្រាប់ តែឱ្យជឿទៅលើទង្វើទើបជាការប្រសើរ។

រឿងចៅសញ្ជ័យវិមាណពប្រស់ខ្លា ចៅសញ្ជ័យវិមាណពគឺជាមនុស្សដែលមានគុណធម៌មនុស្សធម៌ចំពោះសព្វសត្វលោក។ គេបានសិក្សារៀនសូត្រសិល្បសាស្ត្របានចេះចប់មានចំណេះដឹងជ្រៅជ្រះ ក៏ចិត្តអាណិតមេត្តាដល់សត្វលោក មិនត្រឹមតែមនុស្សនៅជុំវិញខ្លួននោះទេ សូម្បីតែសត្វខ្លាស្លាប់ទៅហើយក៏មានចិត្តប្រស់ឱ្យរស់ឡើងវិញដែរ។

រឿងបុរសម្នាក់ស្លាប់ទៅកើតជាសុវណ្ណហង្ស ដោយក្ដីអាណិតស្រឡាញ់ប្រពន្ធកូនពន់ពេកសូម្បីតែគាត់បានស្លាប់ទៅហើយក្ដីក៏បុរសជាប្ដីបានរកវិធីមកជួយចិញ្ចឹមគ្រួសារផងដែរ។ គាត់បានទៅកើតជាសុវណ្ណហង្សហើយបានមកជម្រុះស្លាបមាសទុកឱ្យកូនប្រពន្ធយកទៅលក់គ្រាន់បានប្រាក់ចិញ្ចឹមជីវិតជាប្រចាំ។ ទឹកចិត្តបែបនេះបានបង្ហាញពីគុណធម៌មនុស្សធម៌ដ៏ប្រពៃរបស់លោកចំពោះគ្រួសារ សូម្បីលោកបានស្លាប់ទៅហើយក្ដី ក៏នៅមានចិត្តមេត្តាដល់គ្រួសាររបស់ខ្លួនគឺជាទឹកចិត្តស្រឡាញ់ អាណិត ប្រាថ្នាចង់ឱ្យគ្រួសាររួចផុតពីទុក្ខលំបាកនេះឯង។

លក្ខណៈសម្បត្តិមនុស្សបែបនេះ គឺជាគុណតម្លៃដ៏វិសេសវិសាលមួយដែលយើងទាំងអស់គ្នា និងសង្គមមនុស្សប្រាថ្នាចង់បាន។ នៅក្នុងសង្គមមួយដែលមានសុខសន្តិភាពនិងការអភិវឌ្ឍន៍ យើងពិតជាត្រូវការលក្ខណៈមនុស្សដែលមានគុណធម៌ មនុស្សធម៌សម្រាប់ធ្វើជាអ្នកគ្រប់គ្រង និងជាមេដឹកនាំប្រទេសបន្ថែមពីលើចំណេះដឹងរបស់គេ។ គុណធម៌មនុស្សធម៌បានធ្វើឱ្យយើងអាចកាត់បន្ថយបាននូវជម្លោះអធិករណ៍ចំពោះគ្នាទៅវិញទៅមក មិនតែប៉ុណ្ណោះផ្នែកទាំងពីរនេះ គឺជារបស់ដ៏ពិសិដ្ឋមិនអាចខ្វះបានសម្រាប់មនុស្សម្នាក់ៗដែលត្រូវមាននៅជាប់នឹងខ្លួន វាអាចជួយយើងឱ្យទទួលបាននូវសេចក្ដីគោរពស្រឡាញ់រាប់អានពីអ្នកដទៃតាមរយៈការប្រព្រឹត្តល្អរបស់យើងតាមផ្លូវកាយ វាចា និងផ្លូវចិត្ត។

សន្និដ្ឋាន

ដូច្នេះជាសរុបសេចក្ដីមក ការបកស្រាយអំពី ធម្មចរិយានៃគតិលោកប៉ុន្មានចំណុចខាងលើមក យើងឃើញថា ស្នាដៃរបស់លោកឧកញ៉ា សុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ្រ គឺសុទ្ធតែជាគតិសម្រាប់ឱ្យយើងមើលពីលក្ខណៈមនុស្សគ្រប់ប្រភេទ ដែលក្នុងនោះយើងប្រាថ្នាចង់បានឱ្យសង្គមបច្ចុប្បន្ននេះសំបូរដោយធនធានមនុស្ស

ដែលមានលក្ខណៈគុណធម៌ មនុស្សធម៌ ដើម្បីរួមចំណែកកសាង និងអភិវឌ្ឍសង្គមជាតិយើងឱ្យរីកចម្រើនលូតលាស់ទៅមុខទាន់អរិយប្រទេសលើសកលលោក។ ដើម្បីសម្រេចបាននូវបំណងប្រាថ្នានេះ គឺទាមទារឱ្យសង្គមមនុស្ស ត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ក្នុងអភិវឌ្ឍសមត្ថភាពរបស់មនុស្សឱ្យបានល្អប្រសើរដូចជា៖

- បណ្តុះបណ្តាលធនធានមនុស្សឱ្យមានចំណេះដឹងទូលំទូលាយលើគ្រប់ផ្នែក គ្រប់វិស័យ

- កែប្រែនិងតម្រង់នូវលក្ខណៈមនុស្សមិនល្អ ដោយផ្តល់ការអប់រំផ្នែកសីលធម៌សង្គម សុជីវធម៌ ទស្សនវិជ្ជា ដើម្បីឱ្យមនុស្សមានឥរិយាបថល្អក្នុងការប្រព្រឹត្ត

- លុបបំបាត់ភាពអវិជ្ជមាននានានៅក្នុងសង្គមដែលនាំឱ្យមនុស្សភ្លើតភ្លើន ត្រេកត្រអាល វង្វេងស្មារតីដូចជា គ្រឿងស្រវឹង គ្រឿងញៀន ល្បែងភ្នាល់ ល្បែងស៊ីសង ភាពយន្តអាសអាភាស...។

- បណ្តុះវប្បធម៌សន្តិភាពផ្លូវចិត្តតាមវិធីអហិង្សាឱ្យមនុស្សស្គាល់ខុសត្រូវ ស្គាល់គុណទោសជាដើម។

បច្ចុប្បន្ននេះយើងកំពុងកសាងបាននូវធនធានមនុស្សល្អៗជាច្រើនដែលមានសមត្ថភាព ខ្ពស់ មានសីលធម៌ល្អសម្រាប់តម្រូវការសង្គមជាតិយើង តាមរយៈការអប់រំតាមសាលារៀន អង្គការ ស្ថាប័នរដ្ឋ និងឯកជន អង្គការមនុស្សធម៌ជាតិ អន្តរជាតិនានាដើម្បីឆ្ពោះទៅរកសង្គមមនុស្សល្អប្រកបដោយវឌ្ឍនភាព៕

គន្ថនិទ្ទេស

- *ក្រសួងអប់រំ* ***ភាសាខ្មែរ ថ្នាក់ទី១១*** *ភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០១១។*

- *ក្រសួងអប់រំ* ***ភាសាខ្មែរ ថ្នាក់ទី១២*** *ភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០១២។*

- *ឃីង ហុកឌី* ***សុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ*** *និងស្នាដៃ ភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០១២។*

- *ជួន ណាត* ***វចនានុក្រមខ្មែរភាគ១-២*** *ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ឆ្នាំ១៩៦៧។*

- *ត្រឹង ង៉ា* ***វប្បធម៌ អរិយធម៌ខ្មែរ*** *ឆ្នាំ១៩៧៤។*

- *សរ សារុន* ***វប្បធម៌ អរិយធម៌ខ្មែរ*** *ឆ្នាំ១៩៧០។*

- *ធ សោ* ***វិធីសាស្ត្រនៃការសិក្សាស្នាដៃអក្សរសិល្ប៍*** *សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ ឆ្នាំ ១៩៩៣។*

- *ពៅ សាមី* ***ទ្រឹស្តីអក្សរសិល្ប៍ភាគ១ ភាគ២ និងភាគ៣*** *ប្រើប្រាស់ផ្ទៃក្នុងសាលាគរុវិជ្ជាជាន់ខ្ពស់ សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា ក្រសួងអប់រំ ឆ្នាំ១៩៨៧។*

- *លាង ហាប់អាន* ***សិក្សាប្រវត្តិអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរសម័យនគរភ្នំ ដល់ឧត្តុង្គ*** *ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៦៧។*

- *សុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ* ***គតិលោក ភាគ១*** *ដល់១០ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៩៥។*

- *សៅ វាសនា* ***តម្លៃអប់រំក្នុងគតិលោក*** *និក្ខេបបទសម្រាប់បញ្ចប់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់ភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០១៩។*

- *វ៉ាន់ ឌីកាអុន* ***សង្គមសាស្ត្រ*** *ការផ្សាយរបស់អ្នកនិពន្ធ ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៧៣។*

- *សរ សារុន* ***អត្ថាធិប្បាយទស្សនវិជ្ជា*** *ការផ្សាយរបស់អ្នកនិពន្ធ ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៧៤។*

- *សរ សារុន* ***ល្បងសិក្សាសង្គមវិជ្ជាខ្មែរ*** *បោះពុម្ពលើកទី១ ឆ្នាំ១៩៧៣។*

- *ហ៊ុន គឹមសៀ* ***មូលដ្ឋានដើម្បីយល់ពីអក្សរសាស្ត្រសម្រាប់ថ្នាក់ទី៤-៣-២-១*** *នៃមធ្យមសិក្សាទំនើប*

- Longman Dictionary of English Language and Culture, new edition, Printed in Spain, 1998, P.1169.

- Petit Larousse en Couperus p. 1130.m9-

- The World Book Enclopedia, M. volume 13, 1995

- Website: www.google.com